

LiS*etten* nr 3

Föreningstidning för Riksförbundet Lärare i Svenska som Andraspråk – LiSA · Årgång 22 · 2011

Riksförbundet lärare i svenska som andraspråk

Årgång 22 av LiSetten, fyra nr/år
Upplaga: 600 exemplar
ISSN: 1101-5128

Ansvarig utgivare

Birgitta Anstrin-Åstedt

Adress

Revirvägen 37
192 73 Sollentuna
Tel 08-754 68 58

Riksredaktionen

Birgitta Anstrin-Åstedt
birgitta.anstrin@gmail.com

Anna-Karin Frisk
annakarin.frisk@gmail.com

Annonsbokning

Maria Pettersson
Tel: 0767 77 99 55

Original och tryck

Trydells Tryckeri, Laholm
www.trydells.se

Prenumerationspris 2011

Skolenheter, myndigheter,
institutioner 460 kr/år

Medlemsavgift 2011

I medlemsavgiften, 280 kr,
ingår prenumeration på LiSetten.
Studenter och pensionärer 120 kr.

Plusgiro

468 36 62-3

Org nummer

802014-3338
Föreningstidningen LiSetten
är momsbefriad.

Utgivningsplan

Nr Lokalred Manusstopp Utgivning

2	Mitt-Lisa	19 mars	v 19/20
3	Riksförb.	21 aug	v 39/40
4	Göteborg	6 nov	v 49/50
1	Sthlm	15 jan	v 10/11

Annonsering i LiSetten

1/1 sida 180x260 mm 5 800 kr

Sista sidan 180x230 mm 7 100 kr

1/2-sida 180x130 mm
eller 85x260 mm 3 650 kr

1/3-sida 180x85 mm
eller 1-spalt 57x260 mm 2 400 kr

1/4-sida 180x65 mm
eller 85x130 mm 1 850 kr

1/8-sida 180x32 mm
eller 85x65 mm 1 300 kr

Hemsida

www.lisa-riks.se

Vid utbliven tidning

kontakta Berit Renqvist, matrikel-
ansvarig och kassör
berit.renqvist@edu.lulea.se

Omslagsbild

Riks-LiSA:s styrelse 2011

Styrelsen

Riks-LiSA, Riksförbundet lärare i svenska som andraspråk

Ordförande

Birgitta Anstrin-Åstedt,
förskola, grundskola, sfi
Revirvägen 37
192 73 Sollentuna
tel. 0704 94 94 15
birgitta.anstrin@gmail.com

Vice ordförande

Kirsti Kokkonen Södergren,
Fk, grundskolan
Backen Slandrom 225
832 93 Frösön
tel. 070 552 6212
kirsti.sodergren@zonline.se

Kassör, matrikelansvarig

Berit Renqvist, gymnasium
Floragatan 16
941 51 Piteå
tel. 070 313 97 48
berit.renqvist@edu.lulea.se

Sekreterare

Kerstin Pirard, grundskolan
Torpågatan 5A
553 33 Jönköping
tel. 070 75 98 331
kerstin.pirard@telia.com

LiSettenredaktion

Birgitta Anstrin-Åstedt, se ovan

Anna-Karin Frisk, Fk 7-9 grundskolan
Viltorpsbacken 21
162 70 Vällingby
tel. 070 432 3003
annakarin.frisk@gmail.com

LiSettenredaktion, annonser

Maria Pettersson, gymnasieskolan
Språkintröktion
Anders Ljungstedts Gymnasium
581 81 Linköping
tel. 0767 77 99 55

Övriga ledamöter

Bosse Thorén, lärarutbildning, högskola
Tomtegränd 8A
856 42 Sundsvall
tel. 073 840 9908
bth@du.se

Elisabeth Kreutz, språkintröktion, spec.ped.
Språkintröktion
Anders Ljungstedts Gymnasium
581 81 Linköping
tel. 0705 31 81 21
elisabethkreutz@telia.com

Jane Saleskog, gymnasieskolan
Mörtjuksvägen 18
370 10 Bräcke-Hoby
tel. 0457 81266
siggeboda@gmail.com

Suppleanter

Marianne Bloch, grundskolan
Fatburs Brunnsgata 32, 6 tr
118 28 Stockholm
tel. 070 783 3739
marianne.bloch@spray.se

Eva Ollinen, grundskolan, sva
Magnus Ladulåsgatan 39 3tr
118 65 Stockholm
tel. 076 139 7251
evaollinen@hotmail.com

Revisorer

Sonja Wolf, ordinarie
Tönsbergsgatan 10
164 39 Kista
08-751 19 17

Yvonne Uhlin, suppleant
Nybrogatan 6
852 31 Sundsvall

Valberedning

Lena Lindbäck, Sundsvall
Anna Carlehed, Lycksele
Ellinor Blanco, Stockholm

Kontaktpersoner

för lokalföreningar

Göteborgs-LiSA

Charlotte Fri
Kobbarnas väg 20 B
416 64 Göteborg
tel. 031 21 99 04

Mitt-LiSA

Eva Flemström
Uddevallavägen 11 H
857 33 Sundsvall
tel. 070 366 20 08

Stockholms-LiSA

Janiche Opsahl
Bondegatan 50
116 33 Stockholm
tel. 070 659 39 97

Hur blir jag medlem?

Betala in 280 kronor på
Riksförbundet lärare i
svenska som
andraspråk
plusgiro 468 36 62-3.
Ange namn, adress och
val av eventuell lokal-
förening.

Riks-LiSA:s styrelse 2011.

Övre rad fr vänster: Eva Ollinen, Maria Pettersson, Elisabeth Kreutz, Birgitta Anstrin-Åstedt, Marianne Bloch.

Nedre rad från vänster: Berit Renqvist, Anna-Karin Frisk, Kirsti Kokkonen Södergren. Frånvarande: Kerstin Pirard, Bosse Thorén, Jane Saleskog.

Redaktionen vill rikta ett stort tack till alla som hjälpt till att göra nr 3 av LiSetten 2011. Riksredaktionen skulle uppskatta läsarnas reaktioner på tidningens innehåll och utformning. Skicka in texter och bilder för att sprida era erfarenheter till kollegor runt om i landet. Respektive skribent ansvarar för sin text.

LiSetten nr 3

- 2 Styrelsen i Riksförbundet lärare i svenska som andraspråk**
- 4 Ordföranden har ordet**
- 6 Anna Kaya är alltid på hugget**
- 8 Om de nya kursplanerna i grundskolan**
- 11 Vi minns Berit Tybrand**
- 12 Det våras för modersmålen**
- 16 Vi minns Carin Rosander**
- 17 Barnlitteratur från Afrika**
- 18 Våra nya styrelsemedlemmar**
- 20 Vad händer med behörigheten i svenska som andraspråk?**
- 22 Hur arbetar övriga lärare med elever som har annat modersmål än svenska?**
- 26 Exkludering i en inkluderande skola?**
- 28 Greppa språket – Ämnesdidaktiska perspektiv på flerspråkighet**
- 30 Aktuellt hösten 2011/Nationellt centrum för svenska som andraspråk**

Nog har det regnat alltid!

Av Birgitta Anstrin-Åstedt

Här i trädgården är det ovanligt frodigt efter denna sommar. Alla träd och buskar har vuxit bortåt en meter ser det ut som. Det är ganska snårigt och vildvuxet. Så är kanske fallet också i skolorna. Men nu är det dags att påbörja arbetet på skolans alla nivåer. Det är en utmaning för oss alla.

Välkomna till ett nytt läsår med nya villkor vad gäller undervisningen av våra flerspråkiga elever, varav många nyligen har kommit till Sverige! Det finns många frågor att bevaka nu. Vilken är ställningen för ämnet svenska som andraspråk, kunskapen hos *alla* lärare kring andraspråksutveckling och om språkutveckling i den nya läroplanen? Vilka behörighetsregler gäller för den som ska undervisa i svenska som andraspråk – i olika årskurser? Hur ska vi bedöma var en elev befinner sig i sin språkutveckling? Vad ska ingå i elevens individuella utvecklingsplan? Hur kan vi arbeta språkutvecklande? Hur går det med utbildningen av sfi-lärare?

I en intervju med Aftonbladet 19 maj säger Jan Björklund: ”Ett par saker är centrala. Det ena är, för det första måste det vara ett otroligt fokus på det svenska språket i de här skolorna med mycket invandrarbarn. Så jag tycker att man i de här nya läroplanerna ska skapa ett utrymme där man helt enkelt den första tiden mer eller mindre struntar i övriga ämnen och totalkoncentrerar sig på svenska”. Hur

ska eleverna kunna erövra skolspråket och svenskan och lyckas med sina studier, om de inte utmanas att använda det svenska språket – med stöttning – i ämnena?

Anna Kaya kommenterar detta i sin blogg: ”Jan Björklund säger att vi ska fokusera på svenska, svenska och svenska och det har han ju helt rätt i, men vi kan skrika oss blå på alla sätt vi kan utan att det kommer att leda till ökad skolframgång för våra flerspråkiga elever om vi inte samtidigt kompetensutvecklar oss och lär oss hur vi ska undervisa språk- och kunskapsutvecklande. Det är det vi ska satsa på. Det är det vi måste få in i våra lärarutbildningar och det är detta vi måste forska ännu mer om. Idag är det 20% av alla elever i grundskolan som har en flerspråkig bakgrund. Det går inte längre att tänka att andraspråksutveckling inte rör mig, att det bara handlar om skolor i enstaka segregerade bostadsområden. Det rör oss alla!”. I en artikel om alla lärares behov av kunskap om andraspråksutveckling skriver Anna-Maria Andersson:

”Som jag skrev i början, så är språket ett medel för inlärning och kan därför innebära ett hinder för inlärning. Därför måste alla lärare i skolan få kunskap om hur man undervisar elever med ett annat modersmål än svenska. Ska undervisningen vara individanpassad och rättvis, måste vi sträva efter att alla lärare får kunskap om hur ett andraspråk

Välkomna till LiSA:s facebookside
www.facebook.com/RiksLisa

lärs in och att det ofta ser ut som att eleven lärt sig språket efter ett par år, men att det handlar om att ett samtalspråk lärts in och att eleven har mycket mer att lära innan den kan nyttja språket fullt ut för att lära sig med hjälp av det, i alla skolans ämnen." Detta tål verkligen att lyftas fram! Mot denna bakgrund är det skrämmande att departementet i sitt svar på skrivelsen från nätverket "Samspråk" angående avsaknaden av sva-utbildning för grundlärare i åk 1-3, som ändå blir behöriga att undervisa i sva, svarar att "Det stämmer att en grundlärare med behörighet att undervisa i svenska i årskurs 1-3 även är behörig att undervisa i svenska som andraspråk i dessa årskurser. Detta eftersom kursplanen i hög grad är densamma för båda dessa ämnen". Man bortser helt från didaktiken, flerspråkighetskontexten och kunskapen om andraspråksutvecklingen.

Ämnesdidaktiska perspektiv på flerspråkighet

I detta nummer av LiSetten kommer vi att kunna bekanta oss med en del av materialet i Anna Kayas blogg "nyisvenskaskolan.blogspot.com". Hennes blogg och hennes läsares kommentarer och frågor är guld värda! Ni har väl varit inne på bloggen och läst? Anna har skrivit ett flertal inlägg om lyckad andraspråksundervisning och om ämnesdidaktiska perspektiv på flerspråkighet, samt inlägg som handlar om vilka som lyckas och vilka som är förlorarna i den svenska skolan och vikten av lärares kompetens.

Den 8 juni disputerade Pia Nygård Larsson med avhandlingen "Biologiämnets texter: Text, språk och lärande i en språkligt heterogen gymnasieklass" på Lärarutbildningen vid Malmö högskola. Pia har bl.a. undersökt elevernas egenproducerade texter. Hon upptäckte att utifrån vad hon sett så ställs betydligt högre språkliga krav för att få VG och MVG i ämnet biologi, vilket flerspråkiga elever sällan får. Hon menar att det blir än viktigare att ämneslärare och språklärare arbetar tillsammans. Avhandlingen finns att ladda ner via Skolporten. Denna avhandling är ännu en pusselbit inom fältet didaktik, flerspråkighet och skolframgång. Hoppas vi kan återkomma till den.

Om kopplingen mellan språk- och ämnesutveckling har Emma Carlsson och Lina Larsson skrivit i sitt examensarbete inom lärarutbildningen vid Göteborgs universitet HT

2008: "Språk+ämne=sant – en studie om språkutvecklande ämnesundervisning". Författarna sammanfattar: "Det som vi har sett i vår resultatredovisning rörande planeringen av ämnesundervisningen är att lärarna inte aktivt tar hänsyn till elevernas språkutveckling. Då planering utifrån ett språkutvecklingsperspektiv är en grundläggande del i språkutvecklande ämnesundervisning menar vi att det, för att sådan undervisning ska komma till stånd, är av stor vikt att lärarna i all planering tar hänsyn till hur eleverna ska kunna utveckla sitt språk. ... För att få syn på det här anser vi att lärarna, när det gäller de elever som läser svenska som andraspråk, skulle kunna ta hjälp av andraspråksläraren".

Nu har "Greppa språket – ämnesdidaktiska perspektiv på flerspråkighet" kommit och är viktig i detta sammanhang, för alla lärare! Skaffa en bok för varje pedagog på skolan. Den kostar bara 30:- och kan beställas eller laddas ner från Skolverket. Den är en översikt som tar upp didaktiska perspektiv som gynnar flerspråkiga elever. En av våra styrelsemedlemmar, Jane Saleskog, har läst den och kommenterar den i detta tidningsnummer. "Men jag hävdar att alla elever kan gynnas av det som tas upp i denna bok" säger Anna Kaya.

Facebook

Välkomna att följa debatten också på LiSA:s facebookside: www.facebook.com/RiksLisa. Det märks att denna sida har gjort att fler uppmärksammar oss! Det är utmärkt att vi också har detta forum för kontakt och spridning av information. Jag får nästan dagligen förfrågningar från lärare, som har frågor om didaktiken i den egna undervisningen, som är upprörda över förhållandena för de flerspråkiga eleverna på den egna skolan, som uppmärksammar missförhållanden för nyanlända i sin kommun o.s.v.. Men jag får också förfrågningar från utländska besökare i Sverige, som vill ha privat undervisning i svenska och frågar om vi har tips om sva-lärare, som kan åta sig detta. Så, om Du är t.ex. nyligen pensionerad sva-lärare som skulle kunna tänka Dig att åta Dig sådan undervisning mot betalning, hör av Dig till mig, så kan jag förmedla kontakten vidare... Du som blivit nyfiken på LiSA och inte är medlem: Glöm inte att gå med i LiSA! Även kolleger från våra grannländer visar intresse och vill vara med och få vår tidning. Vi behövs! ■■■■

Anna Kaya är alltid på hugget

– följ hennes blogg ”nyisvenskaskolan.blogspot.com”

Av Anna Kaya, den 13 juni 2011

Jag heter Anna Kaya och jobbar sedan drygt 10 år med nyanlända elever, nu i en F-6-skola i Sigtuna kommun. Jag är stolt över mitt yrke och kämpar dagligen med att få mina elever att lära sig svenska och känna sig välkomna i det svenska samhället.

Är svensklärare kompetenta nog?

Ända sedan lärarlegitimationen började planeras har jag oroat mig för hur det ska bli med mitt hjärteämne, svenska som andraspråk. Ämnet utan status. Ämnet som aldrig verkar bli av med stödämnens-stämpeln. Med enkel matematik kan man räkna ut att andelen elever som behöver undervisning i svenska som andraspråk är bra mycket större än andelen behöriga svenska som andraspråklärare. I Sverige idag är det drygt 20% av alla barn och ungdomar som har en flerspråkig bakgrund. Hur många av dem som läser, eller borde läsa, efter kursplanen i svenska som andraspråk vet jag inte, men jag vet att alltför många elever går miste om möjligheter att få utveckla sitt svenska språk och sina kunskaper på grund av att lärare inte har kompetens i hur elever lär i och på sitt andraspråk.

Jag har haft mina farhågor i hur behörighetskraven skulle komma att se ut. Jag misstänkte att man skulle "se mellan fingrarna" när det gällde just svenska som andraspråklärarna. För vi räcker inte till. Vi är inte tillräckligt många. Det hade blivit en omöjlighet, i praktiken, att hitta så många behöriga svenska som andraspråklärare som svenska skolan behöver. Precis som det kan vara en omöjlighet att hitta behöriga modersmållärare i många av våra flerspråkiga elevers modersmål.

Men ändå. Jag tycker inte det är ok att man som svensklärare i år 1-3 per automatik är behörig i svenska som andraspråk. Vad signalerar samhället till skolan och lärarna nu? "Äsch, svenska som andraspråk är inte så viktigt när barnen är små, det kan svensklärarna fixa ändå!" Får man vara lite fräck och be beslutsfattare läsa in sig på Skolinspektionens rapport om bristande språk- och kunskapsutveckling i förskolor och skolor och kanske även läsa igenom den alarmerande rapporten från Rosengård? Det finns en uppenbar anledning till dessa alarmerande resultat och att strunta i behörighet för svenska som andraspråklärare i år 1-3 bidrar inte i rätt riktning.

Eftersom jag är övertygad om att ämnet är viktigt och att arbets- och synsättet man har när man arbetar språk- och kunskapsutvecklande är något som verkligen fungerar, så hoppas jag innerligt att jag tolkar förordningen fel. Hur tolkar ni den?

...

Den kommande fokuseringen på språket i Lgr11 är viktig och välkommen men en markering i behörighetskraven hade skickat en annan signal. Att kompetensen är nödvändig. Nu vet vi ju inte ens hur, eller inte ens om, skolorna (dvs lärare och rektorer) i landet kommer att läsa skriften "Greppa språket" och försöka utveckla sin kompetens inom andraspråksutveckling. Nu kan man läsa förordningen (2011:326) om behörighet och legitimation för lärare och förskollärare och utnämning till lektor på riksdagens hemsida. Den är inte helt lätt att läsa och förstå, men det finns ett stycke som i mina ögon hoppar ur texten och det gäller grundskolans år 1-3 §3:

"En lärare som avses i första stycket är endast behörig att undervisa i den eller de årskurser och i det eller de ämnen som omfattas av lärarens utbildning. En lärare som är behörig att undervisa i svenska är dock även behörig att undervisa i svenska som andraspråk".

För år 1-3 är alltså en svensklärare behörig att undervisa i svenska som andraspråk. Den formuleringen återfinns inte under beskrivningen över grundskolans år 4-6 eller 7-9. Det tolkar jag som att svensklärare som undervisar i år 4-9 inte är behöriga att undervisa i svenska som andraspråk. Det kanske är de praktiska omständigheternas tyranni som avgjort i behörighetsfrågan, men man efterlyser en nationell handlingsplan för hur vi höjer vår kompetens i utveckling och bedömning i sva (Anna Kaya den 6 april 2011).

Svenska som andraspråk och framtiden

Jag fick en intressant kommentar till det inlägg jag lite provokativt har döpt till "Ska vi lägga ner svenska som andraspråk?" (7 febr. 2011), som jag väljer att lyfta fram här i ett eget inlägg. Det är viktiga frågor och tankar som Camila (nedan) ställer och detta är väldigt viktigt för oss alla att resonera kring.

Hej, jag är sv- och sva-lärare och har själv andraspråksbakgrund. Jag tycker absolut att vi bör lägga ned sva som eget ämne. Sverige är ensamt i världen om denna uppdelning samtidigt som t.ex. Kanada och Nya Zeeland ligger långt före oss på området. Sva har låg status för att sva-medborgarna har låg status, så låt oss sluta tjata om statusen.

Däremot är sva-perspektiv i undervisningen suveränt vad gäller arbetssättet (det är så mycket mer språkutvecklande än modersmålssvenskan!). Men vi bör sluta dela upp elever/medborgare. Den brännande frågan som man glömmer bort i pedagogiska samtal där man fokuserar på språk (språkfel och brister och utvecklingsmöjligheter) är identitet. Språk = identitet.

Så länge man har ett ämne som heter sva och ingen kan svara på vem som ska delta i detta (nyanländ, andra- och/eller femtegenerationen?) segregerar vi elever och ifrågasätter deras svenskhet. Precis som du skrev, Anna, undervisar vi till stor del tredje och fjärde generationens invandrare i dagens skola. Men varför tänker vi överhuvudtaget så? När räknas de egentligen som svenskar? När godkänner vi dem som svenskar? Är det när språket når målspråket (vilken svensk använder vi som måttstock?) eller är det när de beter sig som svenskar (vilket beteende anser vi vara svenskt?).

Det är detta jag vill att fokus ska ligga på, samtidigt som vi i skolan arbetar språkutvecklande för alla elever, oavsett modersmålsbakgrund eller klassbakgrund. Inför sva-tänk i hela lärarkåren för alla elevers skull och låt alla plugga svenska. För de är svenskar!

/Camila

Läs Camilas kommentar en gång till. Och våga fundera över svaren på hennes frågor.

I en perfekt värld och i en perfekt skola tycker inte heller jag att vi borde ha ett ämne som heter svenska som andraspråk. Även jag tycker att alla ämnen och hela skoldagen ska vara språkutvecklande. När jag läste Interkulturell undervisning – ett pedagogiskt dilemma, så slog det mig att det inkluderande synsätt, som är så viktigt när det gäller elever med särskilda behov och inom specialundervisningen, inte alls gäller för svenska som andraspråksundervisningen. Där exkluderar vi. Eleverna går ifrån och undervisas i andra grupper och andra konstellationer. Ofta helt lösryckt utan att eleverna känner meningsfullhet och helhet med den övriga skoldagen.

Den viktigaste frågan som väcktes hos mig efter den läsningen var: Bidrar vi till det segregerade samhället genom att våra elever får undervisning i svenska som andraspråk? Jag minns debatten om ämnets vara eller inte vara i början av 2000-talet. Då ansåg de allra flesta att ämnet behövs för att säkra kompetensen hos lärarna. Om ämnet skulle försvinna misstänkte man att kompetensen sakta men säkert skulle utarmas, då skolhuvudmännen inte skulle ha samma skyldighet att se till att kompetensen fanns. Många tyckte att det var hemskt att elever, som kanske t o m hade föräldrar som var födda i Sverige, skulle läsa svenska som andraspråk och debatten handlade mycket om när man egentligen fick

bli svensk och hur man skulle bedöma vem som skulle läsa vilket svenskämne.

En hel del har hänt sedan dess. Det verkar som att fler och fler blir medvetna om att andraspråksutveckling sker i alla ämnen och i och med Lgr 11 får vi ännu tydligare bevis på att ämnet svenska som andraspråk är i stort sett samma ämne som svenska och att kraven är lika höga, om inte högre. Vi får även starka direktiv om att elevernas språk ska utvecklas i alla skolans ämnen och att det poängteras i läroplanens övergripande del. För att underlätta detta arbete har Skolverket även gett ut boken "Greppa språket".

Så. Vad tror jag? Jag tror vi kommer gå mot ett svenskläraämne. Men inte nu. Vi är inte där ännu. I framtiden, när alla lärare har kompetens i språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt, finns inte längre ett behov av två svenskämnen utan då kommer vi att klara av att undervisa och bedöma eleverna utifrån deras förutsättningar och behov. Hopplas jag. Önskar jag. Det gynnas alla elever av. Alla. Sedan, i framtiden, kommer vi inte heller att dela upp människor i "invandrare" och "svenskar" för den uppdelningen kommer inte vara relevant. I framtiden är vi alla svenskar. Och spanjorer. Och kineser. Och allt annat vad vi nu är. Det enda som är relevant är att vi alla kan kommunicera på ett gemensamt språk, svenska, och det är skolans skyldighet att alla elever kan använda det svenska språket i tal och skrift på ett rikt och nyanserat sätt, som det står i Lgr 11. ■■■

Vill du kontakta mig?

Skriv till nyisvenskaskolan@gmail.com och http://twitter.com/Anna_Kaya

Om de nya kursplanerna

i svenska och svenska som andraspråk i grundskolan

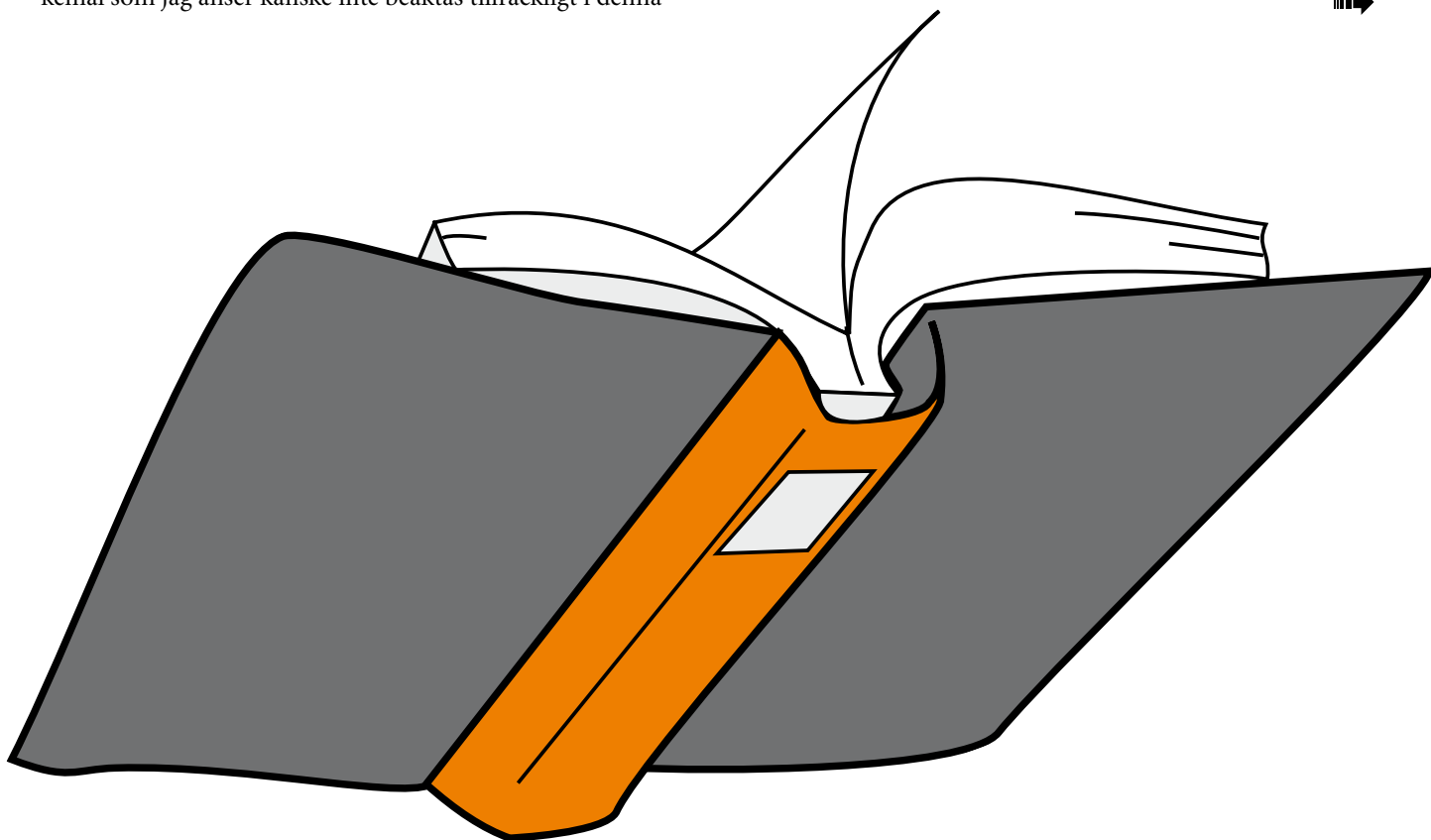
Av Nils Larsson, lärare i svenska och svenska som andraspråk i Rinkebyskolan, Stockholm

Jag är utbildad lärare i svenska och svenska som andraspråk och jag har därför med stort intresse läst de nya kursplanerna i dessa ämnen i *Lgr 11*. Jag har under läsningen jämfört de två kursplanerna med avseende på skillnaderna dem emellan, och jag har därefter kommit till slutsatsen att några av dessa skillnader enligt mig inte alltid är relevanta.

Det är mycket viktigt att hålla i minnet att ämnet svenska som andraspråk kanske är det mest heterogena ämne som erbjuds i den svenska skolan. Det bedrivs undervisning i ämnet i alltifrån mindre landsortsskolor till storstadsskolor i miljonprogramsområden; eleverna är alltifrån helt nyanlända flyktingelever till tvåspråkiga elever som är födda i Sverige vars svenska inte sällan är deras bästa språk. Denna sistnämnda grupp av elever har jag själv mest erfarenhet av att undervisa och det är också denna grupps behov och önskemål som jag anser kanske inte beaktas tillräckligt i denna

nya kursplan. Dessa elever behöver enligt min erfarenhet inte bli så särbehandlade i förhållande till de elever som har svenska som modersmål som skillnaderna mellan kursplanerna antyder att de kan komma att bli. Kanske vore det till och med bättre med två kursplaner i ämnet svenska som andraspråk? En kursplan för nyanlända elever som ska bygga upp sin svenska från början och en kursplan för de elever som har bött hela eller större delen av sina liv i Sverige och som är tvåspråkiga med en, som nämnts ovan, inte sällan djupare kunskap i svenska än i sina respektive modersmål.

Nedan följer några skillnader mellan de två ämnena. Det finns flera skillnader, men jag har valt ut dessa för att illustrera min argumentation. Kursiveringarna är mina egna och utgör skillnader ämnena emellan, och när det saknas en motsvarande text i det andra svenskämnet innebär det att just detta ämnesinnehåll inte återfinns i kursplanen.

Syfte

Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla sina kunskaper om svenska språket, dess normer, uppbyggnad, *historia* och *utveckling* samt om hur språkbruk varierar beroende på sociala sammanhang och medier.

Undervisningen ska även bidra till att eleverna får möta och bekanta sig med såväl de nordiska grannspråken som de nationella minoritetsspråken.

Syfte

Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla sina kunskaper om svenska språket, dess normer, uppbyggnad, *uttal*, *ord* och *begrepp* samt om hur språkbruk varierar beroende på sociala sammanhang och medier.

Årskurs 1-3

Berättande texter och poetiska texter för barn *från olika tider och skilda delar av världen*.

Hur en berättande text kan organiseras med inledning, händelseförlopp, och avslutning *samt litterära personbeskrivningar*.

Några skönlitterära barnboksförfattare och illustratörer.

Berättande texter och poetiska texter för barn.

Hur en berättande text kan organiseras med inledning, händelseförlopp och avslutning.

Årskurs 4-6

Berättande texter och poetiska texter för barn och unga *från olika tider, från Sverige, Norden och övriga världen*.

Berättande texters budskap, språkliga drag och typiska uppbyggnad med parallellhandling och tillbakablickar, miljö- och personbeskrivningar *samt dialoger*.

... och att skriva *en* faktatext.

Språkbruk i Sverige och Norden. Några varianter av regionala skillnader i talad svenska. Några kännetecknande ord och begrepp i de nordiska språken samt skillnader och likheter mellan dem. Vilka de nationella minoritetsspråken är.

Berättande texter och poetiska texter för barn och unga.

Berättande texters budskap, språkliga drag och typiska uppbyggnad med miljö- och personbeskrivningar *samt deras ord och begrepp*.

...och att skriva faktatext.

Årskurs 7-9

Olika hjälpmedel, till exempel digitala verktyg, för att planera och genomföra *muntliga presentationer*.

Skönlitteratur *för ungdomar och vuxna* från olika tider, från *Sverige, Norden och övriga världen*. Skönlitteratur som belyser människors villkor och identitets- och livsfrågor Lyrik, dramatik, sagor och myter.

Språkliga drag, uppbyggnad och berättarperspektiv i skönlitteratur *för ungdomar och vuxna*.

Några skönlitterärt betydelsefulla *ungdoms- och vuxenboksförfattare från Sverige, Norden och övriga världen*.

Språkbruk i Sverige och Norden. Några varianter av regionalt färgat talspråk i Sverige och olika språk i Norden. Några kännetecknande ord och begrepp samt skillnader och likheter mellan de olika språken.

Språkbruk genom tiderna. De nationella minoritetsspråken i Sverige och deras ställning i samhället.

Olika hjälpmedel, till exempel digitala verktyg, för att planera och genomföra *en presentation*.

Svenska språkets prosodi och uttalets betydelse för att göra sig förstådd. Olika variationer av talad svenska.

Skönlitteratur, lyrik, dramatik, sagor och myter från olika tider och *skilda delar av världen*. Skönlitteratur som belyser människors villkor och identitets- och livsfrågor.

Språkliga drag, uppbyggnad och berättarperspektiv i skönlitteratur.

Några skönlitterärt betydelsefulla *författare*.

Försök till diskussion om de funna skillnaderna mellan de två kursplanerna

Jag har full förståelse för flera av de skillnader som finns mellan de två kursplanerna i svenska och svenska som andraspråk. Det är ju lätt att inse att barn med begränsade kunskaper i svenska både behöver lära sig nya ord och begrepp, samt lära sig att använda sig av strategier när språket inte riktigt räcker till för att uttrycka tankar och önskemål. Det är då tydligt fråga om ett annat ämne än modersmåls-svenska. Det är som sagt inte dessa elever och dessa skillnader som jag avser att diskutera härnäst.

Det är främst två innehållsliga skillnader som framträder tydligt mellan de två svenskämnen som jag skulle vilja sätta i fokus: Först det språkliga stoffet som gäller språkhistoria, dialekter, grannspråk och de nationella minoritetsspråken. Därefter det litterära stoffet som inte lika tydligt skiljer sig mellan kursplanerna, men där det ändå framgår att de elever som läser ämnet svenska som modersmål ska läsa mer svensk och nordisk litteratur, känna till mer om barnboks-författare samt över huvud taget lära känna ett något mer litteraturhistoriskt och litteraturvetenskapligt sätt att nalkas böckerna.

Jag har själv undervisat i högstadielklasser där samtliga elever varit tvåspråkiga och nästan samtliga dessutom födda i Sverige. Dessa elever har fått betyg i ämnet svenska som andraspråk. Jag har dock gjort avsteg från detta ämnes kursplan (som tidigare innehöll i stort sett samma skillnader som de som nu föreslås mellan ämnena), och undervisat både i litteratur- och språkhistoria samt om dialekter och grannspråk. Detta har, såvitt jag kunnat bedöma, varit uppskattat. Dessa ungdomar känner många gånger andra ungdomar i andra stadsdelar och vet vad de läser i skolan och de vill inte bli särbehandlade i förhållande till sina kamrater. Det är med det perspektivet därför svårt att förstå varför elever med modersmåls-svenska ska förstå vad

litterära personbeskrivningar och dialoger är för något, medan denna kunskap inte anses viktig i kursplanen för svenska som andraspråk. Vidare undrar jag varför bara lågstadieelever som läser modersmåls-svenska ska prata om barnboks-författare? Är inte Astrid Lindgren relevant även för andraspråkselever? Det är slutligen, enligt min mening, viktigt för dessa andraspråkselever att t.ex. få veta att det finns andra bokstäver för *ä* och *ö* på danska och norska och att det finns många människor med svenska som modersmål i Finland. Dessa barn och ungdomar åker ju också ibland till de nordiska grannländerna, och de hör också som alla etniskt svenska ungdomar både skånska, finlandssvenska och norska talas då och då.

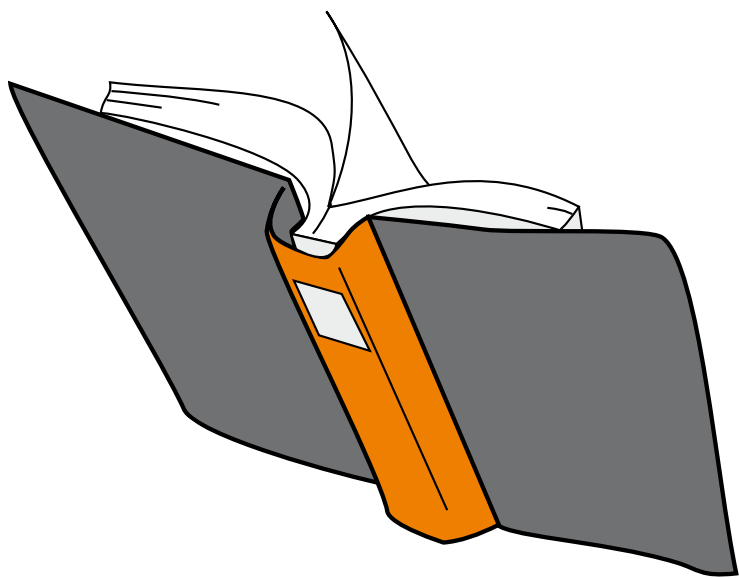
När det gäller de nationella minoritetsspråken är det om möjligt ännu tydligare att undervisning om dessa språk är relevant för många andraspråkselever. Bland de fem nationella minoritetsspråken återfinns ju både finska och romani och att hitta elever med dessa två språk som modersmål i klasser med elever som läser svenska som andraspråk är inte ovanligt.

Några ytterligare kommentarer till skillnaderna mellan kursplanerna:

Att elever som läser svenska ska genomföra muntliga presentationer, medan elever som läser svenska som andraspråk ska genomföra *en* presentation, är tydligt iögonenfallande. Å andra sidan ska elever i svenska bara skriva *en* faktatext medan svenska som andraspråkselever ska skriva faktatext i obestämd mängd. Det talas vidare i kursplanen för svenska som andraspråk om ”olika variationer av talad svenska”. Mig veterligt ska begreppen *varieteter* eller möjligen *varianter* användas i dessa sammanhang.

Slutligen sägs det på några ställen i kursplanen i svenska som andraspråk att eleverna ska göra jämförelser mellan svenskan och sitt modersmål. Detta är enligt mig pedagogiskt klokt, men jag anser att de mycket viktiga modersmållärarna här har en stor uppgift att fylla. Det är de som kan båda språken och de som kan hjälpa eleverna att se likheterna och skillnaderna. Dessa modersmållärare är inte omnämnda i kursplanen för svenska som andraspråk, något som jag tycker är anmärkningsvärt, eftersom de spelar en så viktig roll i dessa elevers språkutveckling.

Det är enligt mig mycket viktigt att i så stor utsträckning som möjligt eftersträva integration och inte segregation i skolan. Kanske kan så enkla saker som att veta om att finlandssvenskar inte är samma sak som finnar, och att norskans och danskans *rolig* inte betyder samma sak som på svenska, bidra en aning till en ökad integration. Det handlar ju inte om att jag förespråkar ett radikalt förändrat ämnesinnehåll i svenska som andraspråk, utan snarare att lärare använder sitt förnuft och tar upp t.ex. grann- och minoritetsspråken då och då när det passar. Ett sådant förnuft är jag övertygad om att vi lärare besitter. ■■■■

Vi minns Berit Tybrand

En hängiven LiSA-medlem har avlidit. Berit Tybrand blev tidigt medlem i vår förening. Redan från början arbetade hon aktivt för att sprida kunskap om föreningen och ämnet svenska som andraspråk bland kollegor och även politiker.

Berit stod alltid upp för att försvara ämnet och lärarnas behov av utbildning i svenska som andraspråk. Hon drog sig aldrig för att för LiSAs räkning personligen vända sig till politiker, både med samtal och brev för att förklara ämnets berättigande och elevernas behov av adekvat undervisning i svenska.

Vi är också många som har mött Berits speciella förmåga att involvera personer, som hon utgick ifrån kunde hjälpa till i den kamp vi ofta fått föra för ämnets fortlevnad och utveckling. Hon värvade på så sätt många medlemmar till föreningen.

När det gällde LiSAs programkvällar och de uppskattade lördagsutbildningarna ställde Berit flera gånger upp med sina egna kunskaper. Det är många lärare i vuxenutbildningen som deltagit i hennes lektioner i uttalsundervisning.

Berits engagemang och oegennyttiga arbete kom också skolbarnen till del. Många elever fick hjälp av Berit som varande både talpedagog och lärare i svenska som andraspråk.

Hon ville stimulera och motivera barnen till att vilja lära sig svenska så bra att de skulle kunna följa undervisningen i olika ämnen. Under flera terminer ordnade hon till exempel

tävlingen Ordjakten för att motivera eleverna att öka sitt ordförråd. Eleverna fick också skriven information om för dem aktuella radio- och tv-program på ett begripligt sätt.

Själv fick jag möjlighet att samarbeta med Berit när hon bad mig att följa med till föreningen Kvinnocenter i Bergsjön, en s. k. Storstadsatsning. Hon hade fått en förfrågan om hon kunde komma till föreningen för att ge kvinnorna möjlighet att samtala på svenska. Resultatet blev att vi lovade att ha i lektioner i svenska en dag i veckan. Vi höll på med det arbetet tillsammans fram till att Berit blev sjuk vilket innebar sex år. När jag sedan fortsatte på egen hand lämnade hon mig ändå inte ensam utan vi diskuterade ofta den fortsatta verksamheten. Kvinnorna saknade henne mycket och bjöd in henne när helst det fanns något att fira.

Vi är många som kommer att minnas Berits trogna arbete för föreningen LiSA och hennes uppmuntran när det kändes trögt. Hon tyckte alltid finna något sätt att ta sig runt problem som uppkom ibland. Går det inte på det ena sättet får man försöka ett annat sätt att möta problemet var hennes ledstjärna. Ett förhållningssätt som vi hoppas ska leva vidare.

Gunnel Arvidsson

nypon förlag - för språkutveckling

Lättläst med humor och allvar

Har man svenska som andraspråk, behöver man under en period lättlästa böcker. Böckerna måste vara åldersadekvata och med ett attraktivt utseende. De får definitivt inte vara barnsliga!

Nypon förlag satsar på lättläst. Vi vet att det finns många ungdomar som kämpar med sin läsning. I samarbete med lärare och bibliotekarier utvecklar vi böcker som lockar till läsning och väcker läsglädje. Det är aldrig för sent att bli en god läsare!

Till alla våra böcker finns gratis lektionsmaterial att ladda ner från hemsidan.

Välkommen till Nypon förlag!

Förlagschef Lena Maria Nordstrand · Mejl: info@nyponforlag.se · Tel: 042- 442 24 20

www.nyponforlag.se

nypon
förlag
En del i spf-utbildning

Det våras för *modersmålen*

Av Helene Kammensjö, fil dr i arabiska, Pedagog på Vuxenutbildningsförvaltningen, Göteborgs stad

När jag läste grundkursen i *Svenska för invandrarundervisningen* på Göteborgs universitet i början av 80-talet var det fortfarande strukturalistisk språkteori och kontrastiv analys som gällde, i synnerhet i kurser som Kontrastiv grammatik och Ett invandraspråks struktur. Jag lärde mig exempelvis att jämföra finskan med svenskan utifrån Fred Karlssons bok *Finskans struktur* och syftet var att kunna förklara och kanske till och med förutsäga ”typiska finska” språkfel i svenskan. Det kallades *interferens* när en struktur i modersmålet, dvs. förstaspråket (L1) överförs till andraspråket (L2) och där förorsakar språkfel eller ”brytning”.¹ Som blivande invand-

rarlärare uppmanades vi att läsa ett par betyg i ytterligare ett invandraspråk t.ex. vid någon av universitetets språkinstitutioner. Jag hade redan börjat läsa arabiska och utvecklade snart en medvetenhet kring strukturella skillnader mellan arabiska och svenska, såväl inom fonologi, morfologi och syntax. Inom fonologin, vokalsystemet i synnerhet, verkade den kontrastiva analysen särskilt fruktbar. Det var inte svårt att inse vilka enorma svårigheter arabisktalande måste ha med de betydelseskiljande vokalljuden i *båt, bort, bot, bott, bus och buss*, som på arabiska motsvarar ett enda fonem /u/ (dock ej utan allofoner). Att ha goda kunskaper i, eller åtminstone om, de studerandes modersmål var helt klart en

”Problemet var förstås – då som nu – att man i Sverige undervisar blandade grupper med många olika modersmål representerade.”

nyckel till att bli en bra invandrarlärare (som yrket kallades då). Problemet var förstås – då som nu – att man i Sverige undervisar blandade grupper med många olika modersmål representerade. Det visade sig vara en nästintill omöjlig uppgift att skaffa tillräckliga kontrastiva kunskaper om vart och ett av modersmålen i gruppen för att de skulle bli användbara i undervisningen.

Modersmålets roll reducerad

Den kontrastiva analysen utvecklades i USA redan på 40-talet i syfte att effektivisera andraspråksundervisningen i engelska. Man tänkte sig att man genom den skulle kunna förutsäga olika språkgruppers specifika svårigheter i inlärningen. De mest effektiva läromedlen ansågs vara sådana som baserades på parallella beskrivningar av förstaspråk och andraspråk. Teorin var starkt präglad av *behaviorismen* som hävdade att all inlärning av nya beteenden påverkas av tidigare inlärd sådana. På 60-talet riktades dock kraftig kritik mot behaviorismen som anklagades för att förenkla en i verkligheten mycket komplex process genom att inte räkna med några kognitiva aspekter i t.ex. språkinlärning. Därmed blev den kontrastiva analysen också omodern. Dess centrala begrepp, *interferens* (eller *negativ transfer*), syftade ju på ett slags ofrivillig eller automatisk överföring av ”felaktiga vanor” utan egentlig medverkan av språkinlärarens egen förmåga. Den kontrastiva analysen spelar fortfarande en roll inom allmänlingvistiken som metod för att jämföra språk, men som hjälpmedel att förutsäga problem i språkinlärning är den avskaffad. Andraspråksforskningen betraktar numer transfer som en av många kognitiva faktorer i språkutvecklingen. Den mest välutvecklade kognitiva modellen för andraspråksutveckling är kanske Pienemanns *processbarhetsteori* som också får stöd av empirisk forskning. Enligt denna följer alla inlärare, oavsett modersmål, ungefär samma stadier i språkutvecklingen, helt enkelt i den ordning som hjärnan har möjlighet att processa stoffet.

I boken *Andraspråksinlärning*, redogör Niclas Abrahamsson i sista kapitlet för hur synen på modersmålet växlat under åren, från att under den kontrastiva analysens tid ha setts som enda källan till inlärningssvårigheter och språkfel till att betraktas som inlärarens egen strategiska resurs

Helene Kammensjö

(Abrahamsson 2009). Som källa till interferens var modersmålet ett hinder men som ”språngbräda” till andraspråket blir det en möjlighet. Abrahamsson beklagar dock att modersmålets positiva roll som lingvistisk resurs kom ”att glömmas bort i diskussioner kring transfer” (Abrahamsson 2009, 236).

Språklig mångfald som policy

En ny internationell diskurs kring flerspråkighet har gjort sig gällande de senaste åren. I UNESCO:s *Position paper* från

¹ Vad som utgör en persons modersmål eller förstaspråk är inte alltid lätt att avgöra. I många områden i världen växer människor upp i flerspråkiga miljöer där de från tidig ålder måste behärska fler än ett språk. Ofta har de olika språken kompletterande funktioner i deras liv, t.ex. hemspråk/talspråk, skolspråk/skriftspråk, lingua franca etc. I Arabländerna råder diglossi, dvs. två nära besläktade språk går under samma namn, arabiska, trots att skillnaderna dem emellan är stora. Det ena används muntligt i vardagliga sammanhang och det andra används skriftligt och i formella sammanhang, ex. i skolan.

2003 om utbildning i flerspråkiga samhällen sägs det att flerspråkighet är ”en livsstil snarare än ett problem at lösa” (UNESCO 2003). Här understryks vikten av att utbildningspolitiker och skolutvecklare i dagens mångkulturella och flerspråkiga värld antar utmaningen att skapa likvärdiga möjligheter till utbildning för alla genom att så långt som möjligt skapa möjligheter att studera på modersmålet.

Forskarna har länge varit eniga om att människan lär sig bäst på sitt modersmål, dvs. det språk hon kan bäst (Lindberg 2002). Detta visar t.ex. omfattande amerikansk studie som undersöker progressionen hos flerspråkiga barn som deltar i olika utbildningsprogram i USA (Thomas & Collier 2002). Skolframgång mättes som snittresultat på prov i matematik, natur- och samhällsorienterande ämnen samt engelska (andraspråket). Undersökningen visar en betydande skillnad i resultat mellan elever som deltog i tvåspråkiga program och dem som bara fick undervisning på andraspråket (engelska). Bäst gick det för elever som fick under-

visning på modersmålet (spanska) parallellt med undervisningen i engelska i minst 6 år. Lite sämre studieresultat hade gruppen som deltog i tvåspråkig undervisning under mycket kort tid i början av studierna. Långt under sina enspråkiga klasskamrater låg de elever som enbart fick undervisning på engelska. De lyckade aldrig utveckla sitt andraspråk till i tillräcklig grad medan de elever som fått tvåspråkig utbildning till och med gick om sina engelskspråkiga kamrater i studieresultat. Resultaten tyder på att det tar längre tid än man trott att lära sig behärska ett andraspråk till den grad som krävs för att använda det för ämnesstudier.

I sin språkpolicy bejakar EU den språkliga mångfalden i Europa. I Europa finns 23 officiella språk, 60 regionala språk och minoritetsspråk (ex. samiska och baskiska), samt hundratalas invandrarpråk i de stora städerna. I stället för att hävda enspråkighet med ex. engelska som pan-europeiskt språk, föreslår man att alla européer bör bli flerspråkiga och lära

sig ytterligare minst två språk förutom sitt eget. I EU:s olika biståndsprogram prioriteras utveckling av språkutbildning och bedömning av språkkunskaper. EU:s ställningstagande för språklig mångfald har gett eko i nationella styrdokument, som den svenska språklagen från 2009 som fastställer svenskans och andra språks ställning. Ett annat syfte med lagen är också ”att värna den språkliga mångfalden i Sverige samt den enskildes tillgång till språk” (Språklag 2009:600).

Modersmålet som resurs i lärandet

I en ny bok från Nationellt Centrum för svenska som andra språk vid Stockholms universitet, *Greppa språket: Ämnesdidaktiska perspektiv på flerspråkighet* (2011) placeras flerspråkigheten i Sverige in i ett pedagogiskt sammanhang. Bakgrunden är den stora skillnaden i skolresultat mellan elever med svenska som modersmål och elever med annat modersmål än svenska. Flerspråkigheten kan ju knappast i sig själv vara ett hinder för inläring. Kanske är det snarare brister i didaktiken och klassrumspraktiken som missgynnar de flerspråkiga eleverna. Boken ger en översikt över pedagogiska arbetsätt och verktyg som kan hjälpa lärare att bättre stötta de flerspråkiga eleverna i deras dubbla inlärningsprocesser.

I Stockholms Stad genomfördes ett projekt 2004-2006 i syfte att utveckla undervisningen i matematik i Stockholms skolor med hjälp av tvåspråkig undervisning på ett antal minoritetsgruppers modersmål: arabiska, farsi, somaliska och sydkurdiska. Möjligheten till tvåspråkig undervisning sågs som en del i en mer övergripande inriktning på utvecklingsinsatser i matematik – att skapa möjlighet till en mer varierad undervisning utifrån elevernas förutsättningar och intressen.²

Eva Norén använde sig av data från projektet till sin doktorsavhandling *Flerspråkiga matematikklassrum: Diskurser i grundskolans matematikundervisning* (Norén 2010). Hennes forskning bekräftar att språk, identitet och lärande är tätt sammanlänkade. Tvåspråkiga elever bejakas genom att de

² I nationella styrdokument anges att ger möjlighet till tvåspråkig undervisning i grundskolan där elevens ”ungänesspråk” är ett av språken, upp till hälften av undervisningen i åk 1-6. Undervisningen ska då planeras så att undervisningen på svenska successivt ökar (Grundskoleförordningen 2011:185, § 12-13).

tillåts en mer interaktiv matematikundervisning som bygger på muntlig kommunikation, argumentation och samarbete. De blir mer engagerade och blir mer benägna att satsa på ett högre betyg. Det finns psykologiska vinster med att flytta fokus från elevens brister i svenska språket till matematikundervisningen och att språkkunskaperna upphör att vara måttstock för hur väl man lyckas i ämnesstudiet.

Till sfi-utbildningen på Hyllie Park Folkhögskola i Malmö kommer människor som misslyckats i vanlig sfi därför att de, som de själva uttrycker det, ”inte förstod vad läraren sa”, inte förstod kommunikationen i klassrummet. Hur ska man som analfabet kunna förstå de nya orden när man inte kan använda ett lexikon eller förstå språkundervisningen terminologi, när man aldrig fått chansen att lära sig vad ”ord”, ”mening” eller ”verb” är på sitt eget språk?

Saad, snickare till yrket, läser sfi på Hyllie Park. Så här förklarar han hur han upplever skillnaden mellan att ha en tvåspråkig lärare och en som bara kan svenska:

”När man ska slå in spiken från en krånglig vinkel är det som när man har en svensk lärare. De tänker och tänker och tänker. Efter en lång tid lyckas de förklara för mig. Ibland fattar jag och ibland inte alls.”

Mörnerud 2010, 46

Eleverna lär sig skriva och läsa både på svenska och på modersmålet. Undervisningen i svenska ökar successivt under

utbildningens gång. Lärarlaget på MBV består till hälften av lärare med svenska som modersmål och till hälften av lärare med annat modersmål (albanska, arabiska, dari, kinesiska, kurdiska, pashtu, persiska, somaliska, turkiska och turkmeniska). Med sin mångkulturella och -språkiga sammansättning blir de i sig ett lysande exempel på integration och samverkan över gränser (Mörnerud 2010, 51).

Modersmålets återkomst

Världen har krympt till följd av globalisering och migration. De flesta länder har blivit mångspråkiga och mångkulturella, så också Sverige. Skolan och vuxenutbildningen har likt andra verksamheter i samhället att förhålla sig till detta faktum, vare sig man vill eller inte. Det går inte an att planera som om Sverige fortfarande vore det homogena "svenska" samhälle som det en gång var. Inom gymnasial vuxenutbildning i Göteborgs stad har ca 50 % ett annat modersmål än svenska. Vårt val består i att antingen betrakta den språkliga och kulturella mångfalden som ett problem eller som en resurs.

Det våras alltså för modersmålen eftersom både politiken och pedagogiken börjat betrakta dem som en resurs i stället för ett problem för samhället. Och inom skolan och vuxenutbildningen går det inte längre att tala om flerspråkiga elever som dem som saknar (för-)kunskaper och språkkunskaper. De har i själva verket större förutsättningar i skolan än sina enspråkiga kamrater eftersom de har tillgång till fler än ett språk i lärande. Det är i stället skolan som måste anpassa sig, som måste reformera traditionellt enspråkiga praktiker till att passa en verklighet med kulturell och språklig mångfald.

Och vi andraspråkspedagoger som satsade på att lära oss ett invandrarspråk har väl inte alls förlorat något på detta. ■■■■

Vi minns Carin Rosander

Carin Rosander avled den 6 juli, bara 54 år gammal. Vi är många, som mött Carin i olika sammanhang. Hon var oerhört kunnig och mångsidig. Själv minns jag särskilt hennes glada skratt under våra regelbundna träffar på Språkforskningsinstitutet i Rinkeby i början av 2000-talet, då Carin var verksam i Skärholmens stadsdel med övergripande utvecklingsarbete. Vi samarbetade även under Kompetensfondens tid i Stockholms stad.

Carin har mött oerhört många lärare och pedagoger för de yngre barnen, bl.a. i seminarier kring "performansanalys", dvs språkutvecklingsanalys, runt om i landet. Det var viktigt att få syn på barnens andraspråksutveckling ansåg hon. Hon var även läromedelsförfattare och t.ex. boken "Språkmosaik" med sin lekfullhet har varit flitigt använd i språkutvecklingssyfte av många lärare. Under senare år engagerade sig Carin i genre-pedagogiken och medverkade i rapporter kring denna liksom i olika texter om elevers andraspråksutveckling. Hon antogs som doktorand vid Stockholms universitet 2008 med forskningsinriktningen yngre barns skrivande. Hon lämnar ett stort tomrum efter sig.

Birgitta Anstrin-Åstedt

REFERENSER

Abrahamsson, Niclas. 2009. *Andraspråksinläring*. Lund: Studentlitteratur.

Education in a multilingual world. UNESCO position paper 2003. www.unesco.org/education

Greppa språket: Ämnesdidaktiska perspektiv på flerspråkighet. Skolverket 2011.

Hyltenstam, Kenneth. 1979. Kontrastiv analys, språktypologi och språkinläring. I *Svenska i invandrarperspektiv*. K. Hyltenstam (utg). Lund: Liber Läromedel.

Lindberg, Inger. 2002. Myter om tvåspråkighet. *Språk-vård* 4.

Musk, Nigel & Wedin, Åsa (red.). 2010. *Flerspråkighet, identitet och lärande*. Lund: Studentlitteratur.

Mörnerud, Elisabet. 2010. Modersmålsbaserad svenskundervisning för invandrare. Rapport i forskningscirkeln. Malmö: FoU Malmö/utbildning, Malmö Stad. www.malmo.se/mangfaldiskolan

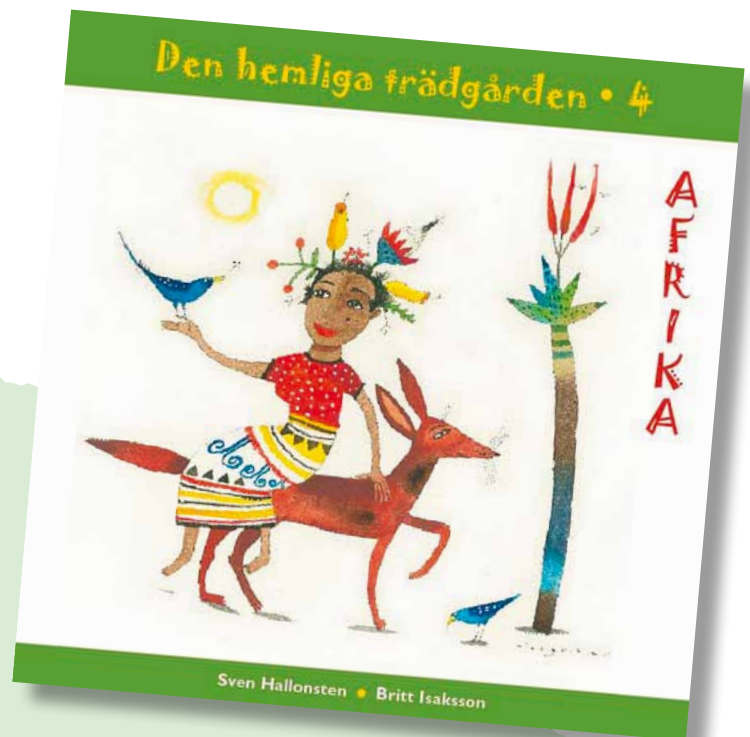
Norén, Eva. 2010. *Flerspråkiga matematikklassrum: Diskurser i grundskolans matematikundervisning*. Stockholm: Institutionen för matematikämnet och naturvetenskapsämnenas didaktik, Stockholms universitet.

Thomas, W. & Collier, V. 2002. Santa Cruz: Center for Research on Education, Diversity and Excellence.

Barnlitteratur från Afrika?

– På svenska?

– Finns det?

Av Mats Kempe för Världsbiblioteket

Jo, i den hemliga trädgården gro och växer helt unika plantor. Men hur hittar man rätt i all denna grönska? För några år sedan gick Världsbiblioteket ihop med bland andra Internationella biblioteket, Svensk biblioteks-förening och IBBY Sverige och bildade nätverket ”Den hemliga trädgården” för att lyfta fram och främja barn- och ungdomslitteraturen från Afrika, Asien, Latinamerika och Mellanöstern. Namnet myntades av den brasilianska författaren Ana Maria Machado (och har inte att göra med Frances Hodgson Burnett som många tror). Hittills har Världsbiblioteket producerat fyra skrifter i nätverkets namn, skrifter som introducerar och presenterar barnlitteratur och författare från hela världen utanför den traditionella västerländska sfären. Den senaste skriften, ”Den hemliga trädgården 4 – Afrika”, är helt inriktad på just afrikansk barn- och ungdomslitteratur. Den kan beställas gratis från Världsbiblioteket via vbib@solidaritetshuset.se. Vid större beställningar tillkommer en portokostnad.

Världsbiblioteket är ett specialbibliotek som bland annat arbetar med all översatt skönlitteratur från länderna i syd. Vi tillhandahåller också ett fritt tillgängligt uppslagsverk på nätet som enbart handlar om denna litteratur, macondo.nu.

På macondo.nu finns författarporträtt, bokpresentationer och litteraturhistoriska översiktsartiklar samlat och sökbart. De senaste åren har vi även arbetat med att ta fram studiematerial för alla åldersgrupper för att underlätta för lärare att lyfta in litteratur från Afrika, Asien, Latinamerika och Mellanöstern i skolundervisningen. På macondo.nu finns de tre första skrifterna av ”Den hemliga trädgården” fria att ladda ned som pdf-filer. macondo.nu kommer inom kort att ersättas av vår nya förbättrade, men fortfarande fritt tillgängliga, webbsida varldslitteratur.se som kommer att ha en utökad sektion med material för skolan. Så ta chansen och stig ut i den hemliga trädgården!

Våra nya styrelsemedlemmar

En kort presentation

Som glad amatör började jag undervisa vuxna, som varit ett par år i Sverige, i svenska. De log och var så trevliga och jag trivdes mycket bra med detta. Efter att ha undervisat på den kursen började jag att läsa ”svenska för invandrarundervisare” och jag kan lugnt säga att utbildning gör skillnad! I min lärargärning har jag senare arbetat med vuxna i kurser upphandlade av arbetsförmedlingen på den privata utbildningsmarknaden. Det har gällt samhällskunskap, svenska, vägledning i olika former, där man får redskap att sätta mål och tro på sig själv. Jag har också utbildat mig vidare i specialpedagogik med läs- och skrivinriktning. År 2003 började jag på IVIK (som fr.o.m. hösten 2011 heter Språkintröduktion) i Linköping. Vi tar emot nyanlända ungdomar mellan 16 – 20 år och sedan ett par år tillbaka arbetar jag med de ungdomar som har läs- och skrivsvårigheter.

Elisabeth Kreutz, Kimstad,
elisabeth.kreutz@linkoping.se

Elisabeth Kreutz

Vem är jag?

I det här sammanhanget så skulle jag väl i första hand vilja presentera mig som lärare. Jag har arbetat som lärare i grundskolan sedan 1998 och i olika områden i Stockholm. Efter min grundskollärarexamen (sv/SO 4-9) så läste jag en internationell påbyggnadsutbildning om mångkultur och andraspråksfrågor (med det anspråkslösa namnet *The Classroom – a Social and Cultural Rendezvous*). Här mötte jag studenter från hela världen och hade föreläsningar om Cooperative Learning, studerade Jim Cummings arbeten och hade mycket utmanande seminarier med professor Carl James från Canada.

Den terminslånga kursen väckte mitt intresse för dessa frågor och kanske var det därför jag genast sökte mig till Tensta när jag flyttade från Uppsala och sökte mitt första jobb. Som klasslärare i år 4-6 i ett mångkulturellt klassrum lärde jag mig oerhört mycket om undervisning och om läraryrket på många olika plan. När jag sedan sökte mig vidare till Vällingby var det för att jag ville prova något nytt och att jobba med äldre elever. Vinstagårdsskolan var en helt nystartad kommunal skola som arbetade efter Skola

2000-konceptet (kommer ni ihåg?). Här hade det ämnesövergripande projektarbetet stort utrymme i schemat och här arbetade engagerade och skickliga pedagoger med en önskan om att skapa en annan och ”bättre” skola. Det var vansinnigt roligt och här

Anna-Karin Frisk

lärde jag mig mycket av våra diskussioner om vad som var ”kärnan” i kunnandet av *det här* och *det här*.

När min biträdande rektor undrade om jag var intresserad av att läsa en magisterutbildning i didaktik med inriktning mot skolutvecklingsfrågor så tackade jag såklart ja och under ett års tid fick jag studera lärandeteori, forskningsmetoder och diskutera lärandet utifrån en mängd olika premisser. Under denna tid väcktes mitt intresse för Learning Study som jag tror kan vara en (av flera) bra metod att använda för att kombinera forskning och skolutveckling. Under denna tid började jag också att engagera mig i nättidningen Skola och Samhälle (www.skolaochsamhalle.se) och mina tankar om hur läraryrket såg ut och hur jag egentligen skulle vilja att det skulle se ut utmynnade i uppropet *Lärarlistan* på Facebook som sedan även fick en egen hemsida (www.lararlistan.se) med min sambo Björn Kindenbergs hjälp och stora engagemang.

Sedan ett år tillbaka arbetar jag som lärare i förberedelseklass på högstadiet vid Hässelbygdsskolan. Där möter jag ungdomar från hela världen som kommer hit av de mest skiftande anledningar. Jag tror aldrig jag har haft ett så svårt, lärorikt och ansvarsfullt uppdrag som detta! Nu i höst kommer en del av min tjänst vara tillägnad forskning i språkdidaktik vid Stockholms Universitet. Jag är intresserad av att undersöka hur undervisning av och om specifika texter (genrer) kan bidra till en ökad förståelse av abstrakta begrepp och processer i SO-ämnena.

Någonstans mitt i allt detta jag beskrivit ovan finns också två döttrar på 4 resp 6 år. Fritiden ägnas med andra ord åt allt som jag antar att andra småbarnsföräldrar gör. Livet i allmänhet handlar självklart mycket om att hitta balansen mellan arbetet, ”måstena” och önskan att få vara med sina barn så mycket som möjligt.

Anna-Karin Frisk

Hej medlemmar i LiSA!

Jag arbetar sedan tio år tillbaka på Årstaskolan, en f-9 skola i en av Stockholms närförorter, Årsta.

På Årstaskolan jobbar jag som svenska som andraspråklärare, mestadels i åk 4-6. Det jag tycker är viktigast i mitt arbete är, att alla Sva-elever ska ges möjlighet att nå målen i samtliga ämnen i åk 9. För att nå dit krävs ett nära samarbete mellan skolledare – klasslärare – ämneslärare – modersmåls lärare – fritidspedagoger och Sva-lärare. Vi jobbar målmedvetet med de här bitarna på skolan. Det är inte alltid lätt att ha tid, kraft och ork för det här samarbetet i vår intensiva skolvardag. Det roliga i arbetet är att viljan, hos alla olika yrkeskategorier, finns till det här samarbetet ... och det går framåt!

Vi är tre lärare i svenska som andraspråk på skolan, som under läsåret lett en kurs för samtliga lärare i år 4-9, kring boken "Lyft språket-lyft tänkandet" av P. Gibbons. Med föreläsningar, samtal, konkreta övningar och en hel del slit och släp, fördjupar vi sakta men säkert samarbetet. Kursboken ger också en större kunskap kring språkutveckling, som alla lärare och fritidspedagoger har nytta av. Vi har haft en stor hjälp av Ulrika Dahl från Språkforskningsinstitutet i Stockholm, som har handlett oss kursledare. Under kommande läsår fortsätter vi arbetet, genom att ha samma kurs för F-3-lärare.

Att sätta ett högt mål och sedan konkret och målmedvetet arbeta mot målet känns meningsfullt för mig. Mitt arbete och mina möten med barn och föräldrar från mängder av andra språk- och kulturgrupper, har gett mig en ovärderlig erfarenhet, inte minst från mina 25 år som klasslärare i Rinkeby under 70-80-90-talen.

Eva Ollinen

Foto: Fredrik Carlsson/Mediateket

Eva Ollinen

Marianne Bloch

Hej!

Hösten är här, ett nytt läsår har börjat och med det nya uppgifter i skolan. Under många år har jag varit medlem i LiSA, men inte aktiv, har läst LiSetten och tidigare besökt en del möten. Nu är jag invald som suppleant i styrelsen. Jag vet inte riktigt vad det kommer att innebära för mig, men det känns lite spännande. Det finns mycket kunskap i ämnet svenska som andraspråk, som behöver komma fler till del och även kunskap om nyanlända.

Mitt namn är Marianne Bloch och jag bor och arbetar i Stockholm, på Snösätterskolan i Rågsved. Jag har arbetat mer än 30 år i skolan och har en mellanstadielärarutbildning i botten med tillvalskurs svenska som främmande språk. De första åren arbetade jag som klasslärare på mellanstadiet, men ganska snart gick jag över till att arbeta med nyanlända elever. Det blev också en del kurser i svenska som andraspråk och efter att jag hade bytt arbetsplats och börjat undervisa i förberedelseklass tyckte jag att det var dags för lite bättre grund att stå på, så jag läste Svenska som andraspråk 40 p på Stockholms universitet. Denna utbildning kompletterade jag med en kandidatkurs för ett par år sedan. Det är inte bara språkkunskaper som är viktiga för den som kommer till Sverige utan också samhällets attityd till de nyanlända. Mångfaldsfrågor har länge intresserat mig och därför läste jag en magisterutbildning i interkulturell pedagogik parallellt med arbetet i skolan.

Det här läsåret har jag lite nya arbetsuppgifter. Jag har ingen egen grupp längre, utan kommer att försöka implementera ett genrepedagogiskt arbetsätt på min skola med elever från f – 6. Vi har tidigare haft studiecirkel kring Pauline Gibbons bok "Stärk språket, stärk lärandet" och nu känns det som det är dags att gå vidare och ta nästa steg, för att eleverna på vår skola med cirka 80% flerspråkiga barn ska nå målen. Jag ser fram mot en spännande höst med nya utmaningar både i skolan och i LiSA.

Marianne Bloch

Vad händer med behörigheten i svenska som andraspråk?

Är ämnet på väg att läggas ner?

Av Kerstin Pirard

Precis som Anna Kaya gör i sin blogg "Ny i svenska skolan" har jag funderat över ämnets vara eller inte vara, särskilt nu när behörigheten att få undervisa i ämnet diskuteras. Både i min egenskap av styrelseledamot i föreningen LiSA och som lärare i svenska som andraspråk sedan början av 80-talet undrar jag vad som händer med ämnet svenska som andraspråk i grundskolan. Är vi i ett läge idag där alla lärare utbildas att möta alla elever i skolan, även de 20 % av elevkullarna som har en annan kulturell och språklig bakgrund än den svenska? Har vi en mångkulturell utbildning för alla lärare?

Jag bestämde mig för att undersöka saken, när jag var sjukskriven och hade gott om tid. Först ringde jag runt

till några olika universitet och högskolor. Det var inte helt enkelt. Det var väldigt oklart vem som kunde svara på frågor om svenska som andraspråk. Till slut fick jag några namn och telefonnummer. Tyvärr var det inte alla som var på plats just då i månadsskiftet maj/juni. Lite information lyckades jag dock samla ihop.

I min hemort Jönköping kan man läsa Svenska som andraspråk, om man utbildar sig till ämneslärare i svenska. Dessutom sa man att det anordnades två kurser inom "Läraryftet", kurs 31 och 32. Men hur det var med utbildningen av lärarna till de yngre barnen var oklart. Nu fick jag modernisera sökandet och gå ut på skolans hemsida. Ämnet svenska som andraspråk finns inte med i grundskollärarens kursplan. Däremot finns en 7,5 poängs kurs som heter "Språk och kommunikation" där de tangerar ämnet.

Malmö högskola gav ett klart och tydligt svar. Alla studenter läser svenska i ett internationellt perspektiv. Södertörns högskola har ett liknade tänk. De benämner sin undervisning som "mångkulturell". Dessa två högskolor avviker från de andra lärosäten jag undersökt. De flesta andra lärarutbildningar har kurser i svenska som andraspråk för de lärare som ska undervisa på högstadiet och gymnasiet. Men man verkar sakna en tydlig insikt om hur de yngre barnens klasser är sammansatta på våra grundskolor.

På lärosätena påpekas att man kan läsa upp till 90 poäng svenska som andraspråk och att flera högskolor och universitet bedriver forskning i ämnet. Detta är bra, men är det tillräckligt för att eleverna redan i början av sin skolgång blir bemötta och sedda av alla lärare för vilka de är? De behöver få de rätta verktygen för att de ska klara sig bra i framtiden och förstå varandras olikheter och kunna respektera varandra.

Härom dagen i samband med att jag skulle ta reda på vad som gäller för lärarlegitimationen, fann jag att det inte behövs någon speciell utbildning i svenska som andraspråk för att undervisa elever från F-klassen upp till år 3. Då först upptäckte jag att tendensen jag tyckt mig se på högskolorna var helt i linje med direktiven för lärarlegitimationer. Så här svarar Skolverket på sin hemsida på frågan om vilka som är behöriga att undervisa i svenska som andraspråk:

”Om man har svenska i sin behörighet är man behörig att undervisa i svenska som andraspråk t.o.m åk 3. Lärare i åk 4-6 får också undervisa i svenska som andraspråk i åk 3 om de har behörighet i svenska. Har man svenska som andraspråk i sin examen, avsedd för undervisning i åk 4-6, t.ex. om man är mellanstadielärare eller 1-7 lärare, får man också undervisa i svenska som andraspråk.

Vid komplettering för utökad behörighet utöver examen får lärare i åk 1-3 som har 30 hp i svenska behörighet att undervisa i svenska och svenska som andraspråk i åk 1-3. Enligt förordningen är det endast lärare med ämnesbehörighet i åk 7-9 som kan komplettera sin behörighet med svenska som andraspråk och bli behöriga att undervisa i åk 4-6. För lärare med en utbildning avsedd för undervisning i åk 7-9 krävs studier omfattande 45 hp i svenska som andraspråk, vilket också ger dem behörighet att undervisa i svenska som andraspråk i åk 4-6” (Skolverkets hemsida).

ALLTSA BEHÖVS INGEN UTBILDNING I SVENSKA SOM ANDRASPRÅK FÖR DE YNGRE ELEVERNAS LÄRARE, enligt Skolverket. Dock behövs det ämneslärarexamen för att undervisa de lite äldre barnen. Det var så jag uppfattade att lärarutbildningen just nu var utformad. De ordinarie lärarna i åk 1-6 behöver inte någon kunskap i andraspråksutveckling tydligen!

Hur ska man ställa sig till behörighetsfrågan när en svensk lärare, utan kompetens i svenska som andraspråk, har ett flertal andraspråkselever i sin klass? Är den läraren verkligen behörig att undervisa i svenska i den klassen då? Eller hur ska man ställa sig till att MA, NO eller SO-lärare misslyckas med att ge sina andraspråkselever en begriplig och språkutvecklande undervisning på grund av att läraren inte har kompetens i hur andraspråksutveckling går till eller ett språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt? Är man behörig då? Detta är viktiga frågor som i stort sett aldrig lyfts!

Nätverket ”Samspråk”, en sammanslutning av lärosäten och kommunala organisationer som samverkar kring frågor som rör flerspråkiga barns/elevs/vuxnas lärandevillkor i utbildningsväsendet, har i en skrivelse till utbildningsdepartementet den 25 maj påtalat bristerna:

”Både i förordningstexten om behörighet för lärare och i examensbeskrivningen för den nya lärarutbildningen har nämligen i stort sett alla krav på att lärare ska ha kunskaper om andraspråksutveckling och i hur man undervisar i ämnet svenska som andraspråk tagits bort. Detta får till följd att en stor grupp av elever i ett slag förlorat rätten till en likvärdig utbildning och till lärare med relevant ämneskompetens.

Jämfört med vad som anges i Skolförordning 2011:185, 5 kap 14§ och 15§ innebär införandet av den nya lärarutbildningen och den nya förordningen en allvarlig försämring i fråga om möjligheterna för de elever som har behov av undervisning i svenska som andraspråk att få undervisning och bli betygsatta av lärare med utbildning för uppdraget. Vi befarar därför att de nya förordningarna kommer att leda till diskriminering av en växande grupp elever som är i mycket stort behov av kvalificerad språkundervisning av för ändamålet utbildade lärare”.

Är man på väg att lägga ner ämnet svenska som andraspråk? ■■■

Leva i Sverige

flerspråkig webbkurs i samhällsorientering

Leva i Sverige är en webbkurs i samhällsorientering för nyanlända invandrare. Kursen motsvarar ungefär 60 timmars studier i klass och ges på flera språk förutom svenska.

Kursen utgår från grundläggande aktiviteter i människors vardagsliv och är indelad i åtta områden. Det finns även möjlighet för lärare att själva komplettera kursen med lokal information. En utförlig *lärarhandledning* ger lärare praktiska tips om hur man kan arbeta med olika ämnen.

Faktatexterna finns oftast i två versioner, den ena med lättläst text. Deltagaren kan själv välja lämplig svårighetsgrad.

Leva i Sverige ger många tillfällen till samtal sedan kursdeltagaren tagit del av faktatexterna på sitt eget språk eller på svenska. Genom samtalen får deltagarna steg för steg en ökad insikt om och förståelse för svensk kultur och de värderingar som det svenska samhället bygger på.

Arbetet med värdegrundsfrågor sker med hjälp av övningar av olika slag. Som utgångspunkt för diskussionerna presenteras ofta en vanlig vardags-situation som kursdeltagarna får reflektera över.

Leva i Sverige uppmuntrar deltagarna att ta ansvar för sitt lärande. Genom självriktade test kan de själva kontrollera att de förstått innehållet i texterna. Kursen innehåller rikligt med instruktiva illustrationer (kartor, diagram, teckningar) som underlättar inlärningen och gör den stimulerande.

På kursens webbplats www.levaisverige.se finns **demo** med utdrag från ett av avsnitten.

Kursen säljs med en *baslicens* som innehåller 10 licenser.

Order/information: Tel. 046-148720, fax 046-132904.
www.folkuniversitetetsforlag.se

 Folkuniversitetets förlag

Hur arbetar ”övriga lärare” med elever som har annat modersmål än svenska?

Av Anna-Maria Andersson, lärare i Bild och Svenska som andraspråk

Jag tror att många av oss lärare idag förstår vikten av att det finns två svenskämnen i den svenska skolan. Vi förstår, att det är skillnad på att vidareutveckla sitt modersmål och att från grunden lära sig ett nytt andraspråk. Därför finns det idag två svenskämnen.

Eftersom språket är ett medel för lärande inser vi, att all undervisning i skolan, inte bara ämnet svenska som andraspråk, måste anpassas för de elever som inte har svenska som sitt modersmål. I Sverige sker den mesta undervisningen på svenska, även för de elever som har ett annat modersmål än svenska. Hur sker inläringen för dessa elever som har en knapphändig svenska? Dessa elever får alltså undervisning i det svenskämne som kallas svenska som andraspråk, men övrig inlärtid, hur fungerar den? Hur tar dessa elever in informationen om hur man exempelvis löser ett problem i matematik? Genom vilket språk lär de sig? För de lär väl sig, eller?

Det man förväntar sig efter en kort tids svenskundervisning är att elever ska kunna delta i övrig undervisning på samma villkor som elever med svenska som modersmål. Det måste kräva enormt mycket av de vanliga ämneslärarna att se till att dessa elever, med annat modersmål och med knapphändigt inlärd vardagssvenska, kan tillgodogöra sig all annan undervisning på skolan. Varför poängterar t ex hemkundsläraren alltid ”tallriksmodellen”? Är det modellen på tallriken som är viktig, eller har det att göra med modellen på grönsakerna, eller i vilken ordning man lägger upp maten, eller får en viss maträtt inte nudda en

annan på tallriken, kanske blir den då oren? Att ta till sig vad tallriksmodellen är och hur kulturbetingad den verkligen är, kan vara oerhört svårt. Det kan vara svårt även för hemkundsläraren att förstå att eleven har en helt annan kultur bakom sig och att eleven tänker på ett helt annat sätt runt mat, än vi i Sverige gör.

Med utgångspunkt i ovanstående bakgrund ville jag titta närmare på hur lärare, som undervisar i andra ämnen än svenska som andraspråk, arbetar med elever som inte har svenska som sitt modersmål. I min B-uppsats i Svenska som andraspråk vid Högskolan Dalarna ville jag ta reda på hur man arbetar med språkutvecklingen tillsammans med de barn som har annat modersmål än svenska. Sitter lärarna ner i arbetslag och diskuterar fram en pedagogisk möjlig väg för eleven? Eller ligger möjligen det mesta ansvaret på läraren i svenska som andraspråk? Jag ville alltså veta hur det gemensamma ansvaret för andraspråkseleverna fördelas.

Att hjälpa andraspråkselever

Hur man bäst hjälper dessa elever att lära sig i alla skolämnen verkar vara oklart. Det är svårt att hitta några bra råd i litteraturen. Det man kan läsa är att modersmålsundervisning tycks vara viktig, för att eleven skall utvecklas på ett positivt sätt. Dock är det lite osäkert om det är till för att enbart uppehålla modersmålet, eller om man kanske rent av kan nyttja modersmålsundervisningen som någon slags studiehjälp i övriga skolämnen, för att kanske lättare kunna ta till sig undervisningen i dessa ämnen. Detta kan kopplas

ihop med de ”berikande språkprogram” som finns presenterade och illustrerade av Axelsson (2004). I de programmen får eleven inhämta kunskaper på båda språken, modersmålet och andraspråket. Där detta är möjligt, verkar det vara ett effektivt sätt att lära sig ett andraspråk, samtidigt som man kan inhämta övriga skolämnens kunskaper. I de små kommunerna i Sverige bor det sällan flera andraspråkselever med samma modersmål. Där kan det vara kostsamt att få till en bra modersmålsundervisning, med undervisning i övriga skolämnena på modersmålet. Det man ofta gör är att i stället för modersmålsundervisning en lektion/vecka, får eleven studiehandledning på sitt modersmål en lektion/vecka.

Det är viktigt att lärare, utan utbildning i svenska som andraspråk, blir mer medvetna om vilka behov som en andraspråkselev kan ha. Det är nödvändigt för alla lärare att veta vad man kan göra i sin undervisning för att kompensera de språkliga behoven hos eleven. Gibbons skriver: *Det tar minst fem år att tillägna sig det kunskapsrelaterade språk som används i olika ämnen i skolan* (Gibbons, P. 2002). Som lärare kan man lätt bli modfälld när man läser detta. Är det alls någon mening att försöka hjälpa eleverna till förståelse? Läser man sedan vidare vad Gibbons skriver blir man dock styrkt: *Målet för all ämnesundervisning måste vara att integrera ”språk” och ”innehåll” så att ett andraspråk utvecklas samtidigt med ämneskunskaperna* (Gibbons, P. 2002). Det är just detta vi lärare får ta fasta på.

Att man ska ta till vara elevens tidigare erfarenheter och kunskaper är viktigt och att hela tiden tänka på att eleven

faktiskt har delaktighet i två kulturer, med normer, regler och förhållningssätt. Där likheter och skillnader finns. Detta är en fascinerande tanke som kan berika mycket.

Jag valde att gå ut med enkäter till ett fyrtiotal lärare, verksamma på en F-6-skola med ca 300 elever, i en liten kommun i Sverige. De lärare som mottog enkäten var alla verksamma lärare på skolan och undervisade i andra ämnen än svenska som andraspråk. Jag fick in 9 enkätsvar. Enkätfrågorna handlade om huruvida lärarna gjorde några särskilda insatser för andraspråkseleverna. Lärarna fick även presentera vilka ämnen de undervisade i. De som svarade på enkäten var fyra klasslärare (vilka undervisar i de flesta ämnen), tre specialpedagoger samt två ämneslärare, varav en med ett praktiskt ämne. Lärarna undervisar mellan ett och tio barn, som har ett annat modersmål än svenska. Läraren med det praktiska ämnet hade tio andraspråkselever under veckan, de övriga lärarna hade mellan ett och tre barn, med ett annat modersmål än svenska, i sin undervisning.

På frågan om det märks i den pedagogiska planeringen, att de undervisar elever med annat modersmål än svenska, så får jag en stor variation av svar. Jag har valt att koppla ihop dem med vilken slags lärare som svarat.

Klasslärare 1: Ingen särskild planering. *Är tydlig vid instruktioner.*

Klasslärare 2: *Extra noga med att se till att alla har förstått instruktioner och rätt ordförståelse. ”Som också övriga har glädje av.”*

Klasslärare 3: Ingen särskild planering.

Klasslärare 4: Ingen särskild planering. *”Den elev som har störst problematik har varit här sedan han var fyra år. Han förstår svenska bra, men man ser ändå att han inte alltid är med, och det är inte helt lätt med språkutvecklingen. Men han har inte modersmål! (Eleven har spec.) Elev 2. läser modersmål, men har inga problem med svenskan, kanske lite trögt med läsinläringen möjligtvis. (har ej sva) Elev 3. är precis i startgroparna att få börja med sitt modersmål – kinesiska, men har INGA svårigheter vad det gäller att ta till sig svenskan och den andra undervisningen (har ej sva).”*

Specialpedagog 1: Ingen särskild planering.

Specialpedagog 2: *”Det märks absolut i min planering! Jag måste tänka på att lägga upp min undervisning utifrån att de här eleverna inte har svenska som sitt hemspråk, det vill säga att jag både i kommunikation och i skrift stöttar dem i att förstå. Jag tänker på att förenkla och underlätta förståelsen i alla delar och jag förklarar en extra gång när jag måste använda flera och svårare ord. Samarbetet runt de här eleverna på skolan är extra viktig tycker jag. Bra kontakt med hemmet är A o O och där behövs ibland att man sätter sig in i den situation som det kan vara att som förälder komma till ett nytt land med ny kultur och nya sätt att se på saker och ting.”*

Specialpedagog 3: Extra tydlig i att förklara ord och att prata tydligt och rätt.

Ämneslärare 1: Ingen särskild planering.

Ämneslärare 2: *”Jag gör en speciell planering utifrån att jag lättare och på kortare tid ska kunna instruera eleverna. När dom sedan kan språket bra så finns ingen speciell planering för dessa elever.”*

På frågan hur lärarna arbetar, för att elever med annat modersmål än svenska ska få tillräcklig stöttning för att kunna uppnå de mål som finns uppställda i respektive ämne, svarade de att de använder sig av SVA-undervisningen och hjälp av specialpedagog. Flera nämner, att man kan finnas till som vuxen för att stötta i olika situationer, som kräver förförståelse. Man stöttar genom att se till att barnet blir förstådd och kontrollera att barnet har förstått, vad som skall göras i olika situationer.

En av specialpedagogerna uttrycker sig så här: *”Samarbetet mellan alla som jobbar med de här eleverna är jätteviktigt! Förståelsen för de särskilda behov de har, kanske på flera än ett plan i skolan. Positiva förväntningar att det ska gå trots språksvårigheterna. Medvetet försöka komma runt att alltid behöva språket i alla undervisningssituationer. Förklara om och om igen och att ha tålamod.”*

Lärarna ser olika behov hos dessa elever, bl.a. mer stöttning i samspelet med kamraterna och mer tid vid instruktioner. Flera av lärarna nämner ord och begreppsförståelse, vilket ger problem vid läs-inläring och matematikinläring. En av specialpedagogerna skriver om behov av *”människor som förstår hur det kan vara att inte behärska språket i det land där man bor.”* Denna lärare ser även behov av *”hemspråk”* samt stor del SVA-undervisning. Att få kommunicera med många olika människor och få prova sig fram i språket, nämns också av denna lärare.

På frågan om lärarna känner att de kan tillgodose elevernas behov, skriver fyra stycken att de ofta anser sig räcka till, men inte alltid. En lärare skriver: *”Beror också på hur övriga gruppen ser ut och vilka behov som finns.”* En lärare väljer att inte svara på frågan, en annan lärare tycker att behoven kan tillgodoses och ännu en lärare nämner att det är skönt att veta att SVA-undervisningen och specialpedagogen finns för eleverna. Det är en lärare som inte tycker att behoven kan tillgodoses.

Klasslärarna har gemensam planeringstid med SVA-läraren, varannan vecka. Övriga lärare har ingen eller relativt lite kontakt med SVA-läraren. När det gäller kontakt med hemmen, så är det klassläraren och SVA-läraren som har den kontakten och tre av lärarna uppger att utvecklingssamtalen sker med hjälp av tolk. Det är endast en lärare som uttrycker att kontakten med hemmen är *”lite si och så...”* Samma klasslärare skriver att denna aldrig anlitar tolk. De andra klasslärarna anlitar tolk vid föräldramöten och utvecklingssamtal, men inte annars.

Sista frågan om vem som bär ansvaret för elevernas språkinläring, väljer en klasslärare att inte svara på. Fyra lärare anser att de har ett visst ansvar, men att SVA-läraren har det största ansvaret för språkutvecklingen. En av dessa lärare uttrycker att det goda samarbetet med SVA-läraren gör att de känner det gemensamma ansvaret. Fyra lärare skriver att alla som jobbar med eleverna har ett ansvar. En av dessa lärare skriver: *”All personal runt eleven är ansvarig! (därför svarar jag på denna enkät).”*

Avslutning

Naucér (2000) skriver att svenska som andraspråk är en nyckel till skolans övriga ämnen, genom att ämnet ska ge eleven redskap till att fullt ut kunna tillgodogöra sig utbildningen i resterande ämnen i skolan. *Svenskan ska bli ett redskap att lära med.* I enkätundersökningen kan man se, att de flesta lärare har förstått att de alla har ett gemensamt

ansvar. Men, eftersom det bara är en fjärdedel som svarar på enkäten, är det svårt att säga om alla lärare på skolan är lika införstådda med det gemensamma ansvaret. Att en av lärarna skriver: "All personal runt eleven är ansvarig! (därför svarar jag på denna enkät)" kan vara ett tecken på att den fjärdedelen, som valde att faktiskt svara på enkäten, kanske är mer insatta i andraspråkselevernas situation och alla lärares gemensamma ansvar, än de lärare som valde att inte svara. Detta är min egen reflektion.

Att lära sig ett andraspråk innebär bl.a. att lära sig att tänka på sitt nya språk (Bergman 2000). För att kunna lära sig att tänka på svenska och på ett svenskt sätt, måste eleven först bli medveten om sitt eget tänkande. Här är det viktigt för eleven att få förståelse från omgivningen. Det är en lång process att lära sig prata och tänka på ett nytt sätt. Detta visar en av lärarna på i enkätsvaren, när denne skriver att lärarna behöver få förståelse för hur det är att inte förstå språket i det land man lever i och att eleverna måste få kommunicera med många olika människor och få prova sig fram i språket. Det är alltså inte bara förståelse från omgivningen, som är viktig, utan även det att eleven får möjlighet att prova sig fram och att förstå att det är ok att göra fel, uttrycka sig fel. De kreativa felen leder ofta språket framåt.

Som jag skrev i början, så är språket ett medel för inläring och kan därför innebära ett hinder för inläring. Därför måste alla lärare i skolan få kunskap, hur man undervisar elever med ett annat modersmål än svenska. Ska undervisningen vara individanpassad och rättvis, måste vi sträva efter att alla lärare får kunskap om hur ett andraspråk lärs in och att det ofta ser ut som att eleven lärt sig språket efter ett par år, men att det handlar om att ett samtalspråk lärts in och att eleven har mycket mer att lära, innan den kan nyttja språket fullt ut för att lära sig med hjälp av det, i alla skolans ämnen.

Att få stöd och hjälp med ord- och begreppsförståelse, verkar vara en prioriterad uppgift för lärarna. Att hjälpa eleven med förförståelse av olika saker som tas upp i undervisningen är viktigt, för att eleven över huvud taget ska kunna hänga med i skolans alla ämnen. När språket inte är välutvecklat, ställs det höga krav på läraren att låta eleven få möjlighet att tänka och kommunicera på en begreppsnivå, som ligger högre än elevens språkliga korrekthet. Detta är viktigt, för att eleven skall kunna utvecklas intellektuellt, parallellt med språkutvecklingen. Det går inte att vänta tills man kan språket tillräckligt bra, innan man får lära sig annat.

En av lärarna skrev följande: "Den elev som har störst problematik har varit här sedan han var fyra år. Han förstår svenska bra, men man ser ändå att han inte alltid är med, och det är inte helt lätt med språkutvecklingen". Detta är nog en av de vanligaste problemen med andraspråkselever, att språket verkar välutvecklat, men att de ändå har svårt att hänga med. Ordförrådet verkar lika som kamraternas, men skillnaden kan vara, att det är de enda ord de kan, de som de visar upp i klassrummet. Till skillnad från kamraterna, som har ordförråd som de kanske inte använder i klassrummet så ofta. Detta kan medföra stora problem, som det ofta kan vara svårt för lärare att förstå orsaken till. Man tycker att "de behärskar ju språket, så det kan inte vara det som är problemet". Forskarna är ganska eniga om, att språkfärdigheten måste ses som flerdimensionell (Lindberg, 1996) och det är väl just dessa olika dimensioner, som andraspråkseleverna ofta inte har.

Jag vill citera Monica Axelsson, som skriver: "Studier och praktiska erfarenheter av undervisningen i skolan har tydligt gjort att mycket av den ämnesundervisning som de tvåspråkiga eleverna möter i skolan i hög grad går dem förbi" (Axelsson i Hyltenstam & Lindberg, 2004). ■■■■

Referenser

Axelsson, Monica. (2004), *Skolframgång och tvåspråkig utbildning*. I Hyltenstam, K. & Lindberg, I. (red) *Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhället*.

Gibbons, P. (2002), *Stärk språket, stärk lärandet: språk och kunskapsutvecklande arbetssätt för och med andraspråkselever i klassrummet*.

Bergman, Pirkko. (2000), *Andraspråkseleverna och deras förutsättningar, I: Att undervisa elever med svenska som andraspråk. Ett referensmaterial*.

Lindberg, Inger. (1996), *Språka samman*. Om samtal och samarbete i språkundervisningen.

Naucclér, Kerstin: Symposium 2000; *Ett andraspråksperspektiv på lärande – en introduktion*.

Exkludering i en inkluderande skola?

Av Lena Perrault, Adjunkt i svenska som andraspråk
Avdelningschef akademins utbildning och humaniora, Högskolan Dalarna

Idenna text vill jag beskriva hur en helt vanlig förmiddag kan se ut i en svensk grundskoleklass för några av våra elever som har svenska som sitt andraspråk. Jag har kopplat några ögonblick i klassrummet till aktuell forskning inom området samt till mina egna reflektioner. Texten är tänkt som ett diskussionsunderlag för verksamma lärare, politiker, lärarstudier samt andra som är intresserade av skolan. Texten är inte en beskrivning av någon unik företeelse utan något som jag genom min erfarenhet som verksam lärare i grundskolan har sett många gånger.

Klockan är tio över åtta, en dag vilken som helst i ett svenskt klassrum. Eleverna har börjat anlända till skolan. Dörren till klassrummet står på glänt. Läraren förbereder sig för dagens lektioner, ibland tittar ett barn in igenom dörren och säger hej. Några flickor kommer in och berättar för fröken om händelser dagen innan. Tjugo över åtta ringer det in och alla elever kommer in i klassrummet. Ljudnivån är hög och eleverna pratar i munnen på varandra. Läraren börjar informera eleverna om dagens innehåll. I klassen finns flera elever med svenska som andraspråk.

Skolan är idag en mångkulturell arena, där lärare, elever och föräldrar möts. Skolan styrs av ramfaktorer. Där återfinns läroplaner, kursplaner samt olika metoder för att planera och utvärdera verksamheten. I dag finns det ca 200 olika språk i Sverige. Andraspråksinlärarna är inte en homogen grupp. Bakgrundsfaktorer som ålder, kön, klasstillhörighet, tidigare utbildning samt förstaspråk ligger till grund för inlärningen och tillägnet av målspråket, svenska. År 2008 fanns det nära 330 000 barn i åldrarna 0-17 år med utländsk bakgrund i Sverige. Det innebär att de utgör 17 procent av alla barn. Till barn med utländsk bakgrund räknas de som själva är födda utomlands eller är födda i Sverige av föräldrar som båda är utrikesfödda (Källa, SCB).

I den nya läroplanen, Lgr11, står det följande:

”Skolan ska ansvara för att eleverna inhämtar och utvecklar sådana kunskaper som är nödvändiga för varje individ och samhällsmedlem. Dessa ger också en grund för fortsatt utbildning. Skolan ska bidra till elevernas harmoniska utveckling. Utforskande, nyfikenhet och lust att lära ska utgöra en grund för skolans verksamhet. Skolan ska erbjuda eleverna strukturerad undervisning under lärares ledning, såväl i helklass som enskilt. Lärarna ska sträva efter att i undervisningen balansera och integrera kunskaper i sina olika former” (s13).

Klockan är tjugo i nio. Läraren fortsätter och beskriver hur

dagen ska se ut. Barnen ställer frågor, ljudvolymen är hög, elevernas frågor saknar struktur och blir ofta som separata monologer. Några av eleverna tar mycket talutrymme och avbryter varandra samt läraren. I klassen sitter Ahmed, Amira och Taher som lyssnar och observerar.

Jag tänker tillbaka på mina år som lärare inom grundskola och förskola och minns mitt första möte med barn/elever med annat modersmål än svenska. Det var under balkankriget. Vi tog emot elever och barn som hade flytt kriget. Skolsituationen var naturligtvis svår för eleverna då de inte kunde språket, men alla hade en erfarenhet av att vara elev i en skola. Så är det inte alla gånger med dagens nyanlända elever, som ofta är flyktingar och kanske varit på flykt länge. De har lite svårt att hänga med. Uttrycket ”så är det inte alla gånger” avsåg just dagens flyktingar. Det finns lika många varieteter av erfarenhet när det gäller undervisning och språk som det finns barn/elever. Min erfarenhet säger mig, att för att kunna möta eleverna/barnen i förskolan och skolan krävs en kunskap hos pedagogerna om språkutveckling både när det gäller första som andraspråk. Det krävs också en kunskap om interkulturella frågor där demokrati och människors lika värde står i centrum. Läraryrket har blivit mer komplext, men också mer utmanande och roligt på grund av alla fantastiska möten som sker.

Under mina första år som pedagog var det en självklarhet att barnen/eleverna fick undervisning i svenska som andraspråk. Begreppet förberedelseklass myntades, där eleverna fick en grund i det svenska språket. Nackdelen med dessa grupper var att eleverna många gånger blev en isolerad grupp utan kontakt med övriga på skolan. Ett annat problem var att eleverna behandlades som en homogen grupp, där undervisningen i många fall utgick från gruppens behov, inte utifrån individens förutsättningar. I dagens grundskola finns det olika lösningar när det gäller undervisningen för elever med svenska som andraspråk. I många fall placeras eleverna i en vanlig klass med varierat stöd. Det kan vara allt, från en timmes undervisning i svenska som andraspråk i veckan, till en daglig kontakt med modersmålsläraren och svenska som andraspråksläraren, som samverkar med klassläraren.

Läraren, som är ensam pedagog i klassrummet, har 20 elever just denna dag. Eleverna som har svenska som andraspråk är placerade tillsammans med de andra eleverna i smågrupper. Plötsligt öppnas dörren. Det är en annan pedagog som vill stämna av dagens aktiviteter med klassläraren. Efter en kort diskussion, där också några av de aktiva barnen är

inblandade, stängs dörren. Taher, en av andraspråkeleverna i klassen, sitter nu under sin bänk.

Enligt senare forskning lär man sig språket bäst om det sker samtidigt med annan inläring. Detta talar för en integrering av elever med svenska som andraspråk i grundskolans klasser. Det är dock vanligt att lektionerna i svenska som andraspråk är isolerade från den övriga undervisningen. Det finns då ingen röd tråd och samplanering saknas. Detta får till följd att många elever har svårt att få en helhetsbild av undervisningen i klassrummet. Svenska som andraspråk blir en separat del av undervisningen och kopplingen till den övriga undervisningen saknas.

Klockan är tio i nio. Läraren har en genomgång, där hon beskriver vad eleverna ska arbeta med. Eleverna ska skriva en berättelse om en valfri årstid. Läraren gör tankekartor på tavlan för att eleverna ska få ett stöd i sitt skrivande. Ahmed tittar ut genom fönstret, gungar på stolen, reser sig upp, står framför sin bänk, tittar ut genom fönstret, smular sönder ett suddgummi, gungar på stolen. Läraren fortsätter att prata och ställa frågor. Taher har lagt sig ner på bänken, kryper under bordet, hämtar en penna och sätter sig ner. Amira lyssnar uppmärksamt på vad läraren säger och på vad klasskamraterna ställer för frågor.

När det gäller barns lärande vill jag koppla till forskning om betydelsen av barns interaktion med omvärlden. Samarbetet mellan den vuxne, eller en mer avancerad inlärare, och barnet resulterar i att barnet utvecklas språkligt och kognitivt. I sammanhanget brukar Vygotskys begrepp ”zonen för närmaste utveckling” nämnas. Den närmaste utvecklingszonen innebär att det barnet/eleven kan idag med stöd av en annan individ, kan barnet klara själv i morgon (Vygotsky 1978). Lärarutbildningen har idag en utgångspunkt i detta synsätt. Pauline Gibbons (2010) har använt begreppet ”ut-

maningszonen” vilket beskriver innehållet i aktiviteten som eleverna deltar i. Sammanfattningsvis blir därför grupp-sammansättningen, då elever lär av varandra och av lärare, som ligger strax över nivån där eleven befinner sig, en viktig aspekt i klassrumsinteraktionen.

Klockan har blivit tio över nio, eleverna ska börja skriva. Eleverna sitter i grupper men ska skriva varsin text. Eleverna sätter igång att arbeta. Läraren cirkulerar i klassrummet och hjälper till. Ahmed och Amira ska arbeta tillsammans. Ahmed reser sig upp och följer läraren igenom klassrummet. Läraren säger till Ahmed att gå och sätta sig. Han förstår inte och blir då tillbakaförd till sin plats. Ahmed och Amira sitter och tittar ner på sina papper, pennorna ligger orörda. Amira tar upp sin penna och börjar rita. Taher sitter med en grupp flickor och tittar på vad de skriver. Han börjar sedan skriva på sitt papper. Ahmed tittar på Amiras papper och börjar sedan rita.

En återkommande frågeställning från pedagoger jag möter i min undervisning på Högskolan Dalarna är: Hur ska jag arbeta pedagogiskt med elever som har svenska som sitt andraspråk, i en klassrumssituation? Det gäller ju att kunna nå alla barn/elever, att planera för en bra verksamhet, som är baserad på de tidigare nämnda ramfaktorerna. Hur kan vi skapa en bra lärandemiljö för våra elever med svenska som andraspråk? Inkludera i stället för exkludera – en undervisning baserad på den kunskap och forskning som finns om barns kognitiva utveckling och inom ämnet svenska som andraspråk.

Klockan är nu tjugo minuter över nio. En lärarassistent kommer in i klassrummet. Hon sätter sig med Ahmed och Amira. Hon pratar med barnen, de lyssnar uppmärksamt. Efter ett tag säger läraren: ”Nu är det rast”. Alla elever går till korridoren för att klä på sig. Ahmed är bland de första att komma ut på gården. ■■■■

Greppa språket

– Ämnesdidaktiska perspektiv på flerspråkighet

Av Jane Saleskog

”Greppa språket – ämnesdidaktiska perspektiv på flerspråkighet” är en översikt som tar upp didaktiska perspektiv på undervisning, nödvändigt för flerspråkiga elever, och gynnsamt för alla elever.

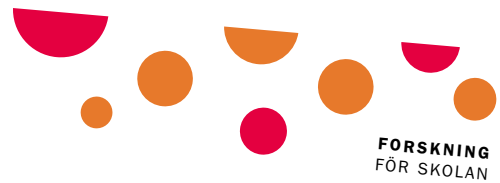
Boken är skriven av olika personer från Nationellt centrum för svenska som andraspråk och de har lyckats sammanfatta det viktigaste av svensk och internationell andraspråksforskning, framför allt didaktisk andraspråksforskning om språk och ämne, främst från Australien, USA, Storbritannien och Nederländerna.

Man tar i översikten upp Skolinspektionens granskning av språk- och kunskapsutveckling hos flerspråkiga elever och nämner att det inte räcker med att enbart redogöra för några undervisningsmetoder utan man måste också få till ett didaktiskt perspektiv på undervisningen utifrån följande frågor:

- Vem eller vilka är de som ska lära sig och vad kan de?
- Vad ska de lära sig? Varför väljs just detta innehåll och dessa mål?
- Vilka allmäntdidaktiska teorier lämpar sig för just detta planerade ämnesstoff?
- På vilka sätt engageras och utmanas eleverna språkligt och hur kan elevernas mångkulturella erfarenheter tas tillvara i undervisningen?
- Hur kan man lägga upp den konkreta undervisningen och bearbeta ämnesstoffet så att alla elever ska ha möjlighet att utveckla såväl faktakunskaper, förståelse, färdigheter som förtrogenhet?

Författarna ger förklaringar av dessa didaktiska perspektiv utifrån forskning, och man sammanfattar de viktigaste faktorerna som gynnar flerspråkiga elevers lärande i följande punkter:

- läraren betonar läsning och skrivande
- läraren betonar muntlig framställning, lyssnande och visualiseringar
- läraren betonar tankemässigt krävande uppgifter
- läraren känner till och kan analysera språket i sitt ämne
- läraren fokuserar på en medveten utveckling av ordförrådet i ämnet
- läraren förstår vilka texter som är ämnestypiska och vad som kännetecknar dem
- läraren undervisar om vad som utmärker olika texter i ämnet och också om olika lärandestrategier, och använder olika typer av formativ bedömning av elevernas prestationer
- läraren skapar en elevcentrerad klassrumsmiljö.

Greppa språket Ämnesdidaktiska perspektiv på flerspråkighet

Jag stannade själv särskilt upp på de sidor som handlade om läsutvecklingen, att utveckla lässtrategier: i boken hänvisar man till den internationella studien PIRLS, enligt vilken lärare i Sverige ägnar betydligt mindre tid åt formell läsundervisning som syftar till att utveckla läsförståelse och lässtrategier än de andra deltagande länderna. Att kunna läsa kritiskt innebär att förstå att texters innehåll kan ge olika bild av världen. Att vara analytiker innebär även att man förstår att man själv läser och tolkar en text utifrån de egna referensramarna. Skolverket listar efter en fördjupad analys av denna undersökning en rad olika färdigheter som läsaren behöver som verktyg för att kunna växla mellan olika strategier. De finns med i boken:

Avkodningsstrategier

- helordsläsa automatiserat
- ljuda

Förståelsestrategin

- bygga förståelse
- ställa frågor till texten
- finna enskilda detaljer i text
- identifiera huvudbudskapet
- sammanfatta innehållet
- se temporala samband och orsakssamband
- dra slutsatser och generalisera
- göra förutsägelser om vad som ska komma härnäst
- associera till andra texter
- kritiskt granska textens form och innehåll
- förstå att man inte förstår

Boken är uppdelad i 6 kapitel, där kapitel 2-4 fokuserar på lärande och undervisning och kapitel 5-6 fokuserar på flerspråkighet och förhållningssätt. Kapitlen går att läsa fristående, och även om kapitel 2 är ett ganska tungt kapitel med teorier om lärande så är hela boken tämligen lättläst och lätt att ta till sig. Det ges många elev- och klassrumsexempel och det är lätt att se återkopplingarna till de didaktiska och teoretiska perspektiven.

Man poängterar särskilt de förtydligade kraven på språkförmåga i de nya kurs- och ämnesplanerna:

”I de olika kursplanerna respektive ämnesplanerna specificeras sedan de språkförmågor som elever förväntas utveckla i de olika ämnena. I dessa dokument bygger varje avsnitt, Syfte, Centralt innehåll och Kunskapskrav, på varandra. När det handlar om de språkkrav som ställs i ämnet, behöver man alltså som lärare både i planering och genomförande ha hela kurs- respektive ämnesplanen i åtanke, och fundera över hur innehållet i undervisningen läggs upp och genomförs på bästa sätt för att ge eleverna möjlighet att nå både ämnes- och språkmålen.” (s.78)

Man ger även exempel ur en kursplan för att förklara hur detta kan se ut. Eftersom språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt är gynnsamt för flerspråkiga elever tas olika arbetssätt och metoder upp. Genrepdagagogik är ett sådant exempel som får en ingående beskrivning i boken, och som bättre än processkrivande gynnar andraspråkselever.

I boken finns det även modeller för strukturerad ämnesundervisning, dvs planering inför och genomförande av undervisning/arbetsområden, och bedömning av det eleven har lärt sig, allt anpassat utifrån att de språkliga och ämnes-specifika förmågorna utvecklas hand i hand.

Kapitel 2 tar upp frågor om hur praktik och teori samspelar i en undervisningsprocess, där teorier om lärande kopplas samman med synen på språk och kommunikation. Man visar också på betydelsen av en didaktiskt medveten ämnesundervisning för elevers lärande och språkutveckling.

Kapitel 3 visar på skillnaden mellan vardagsspråk och skolspråk, och ger exempel på typiska språkdrag i skolspråket, allt från metaforer och bildspråk till generella, tekniska och abstrakta ord och begrepp samt svåra strukturer som passivisering och nominaliseringar. Strategier för (ord)inläring är ett nyckelord. Lärare och elever behöver

ett metaspråk, dvs ett språk för att kunna tala om skolspråket.

Kapitel 4 fokuserar på didaktiska överväganden med återkoppling till kapitel 2 och 3, och behandlar övergripande centrala aspekter i undervisning av flerspråkiga elever, deras läsutveckling samt språk- och kunskapsutvecklande ämnesundervisning.

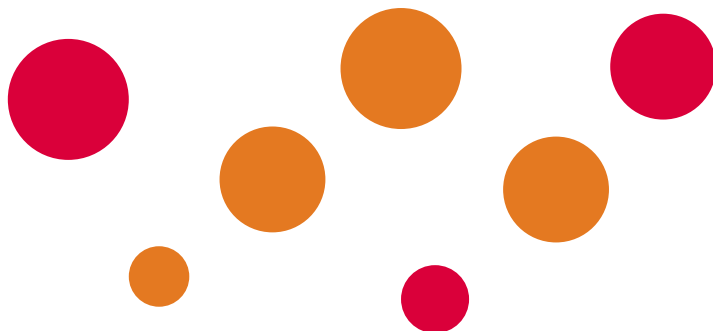
I boken får vi ta del av fyra modeller (förankrade i forskning) för hur man kan utveckla läsförståelsestrategier och textsamtal: RT, TSI, QtA samt cirkelmodellen.

I kapitel 5 redogör man för likheter och skillnader mellan förstaspråks- och andraspråksutveckling samt att det är många olika faktorer som påverkar hur andraspråket kan komma att utvecklas: vid vilken ålder man startar, vilket modersmål man har, tidigare bakgrund och skolgång och vilka olika möjligheter eleven får att utveckla och praktisera det nya språket.

Kapitel 6 handlar om socialisationsmönster, identitet och förhållningssätt. Barn socialiseras till olika språkvanor, som i olika grad matchar de språkmönster de möter i skolan. Detta behöver uppmärksammas av lärare, så att alla elever får möjligheter att utveckla varierade språkvanor. Enklaste sättet att göra detta på är att ta reda på barns erfarenheter och förståelse. Hur identiteter uppfattas av individen liksom av andra varierar också nämnvärt.

Det poängteras gång på gång att denna bok bör läsas och diskuteras av alla lärare, oavsett ämne eller ålder på eleverna, och det är verkligen en bok som alla kan ta till sig och lära av. Språkutvecklingen hos våra elever rör inte bara språklärarna och svenska som andraspråkslärarna utan alla lärare har lika stort ansvar för att eleverna utvecklar sitt språk maximalt. Därför tar man i boken även upp språket inom t ex matematik och vikten av att reflektera över sitt lärande och ge eleverna ett gemensamt metaspråk.

En förhoppning är att *Greppa språket* sprids ut i lärarum och arbetslag och att den läses och diskuteras av alla. Även skolledare och andra inblandade bör sätta sig in i den, för de är ju ansvariga för att det organisatoriska, schemalaggnings- och grupp sammansättningsarbetet får den utformning som krävs för att göra en sådan undervisning möjlig. Den kräver resurser. De flerspråkiga eleverna rör oss alla, förr eller senare. 20 % av de svenska grundskoleeleverna har ett annat modersmål än svenska, dvs en av fem. Nu är det dags att tänka om för bevisligen fungerar inte det vi gjort hittills och vi har allt att vinna om vi satsar på språket i ämnet, i alla ämnen. ■■■■

Nätverksträffar, seminarier och nyheter höstterminen 2011

För anmälan och uppdaterad information, se: www.andrasprak.su.se > Kalendarium

Samtliga **nätverksträffar** och **seminariedagar** är heldagar (om ej annat anges).

Kostnad heldag: 1.000 kr (exkl moms), kaffe och lunch ingår.

• **Nätverksträff för lärare och skolledare inom sfi i norra Sverige**
– 6-7 oktober i Piteå. Mer information på NC:s hemsida.

• **Nätverksträff för lärare som arbetar med flerspråkiga elever årskurs 1-6**
– 14 oktober i Stockholm. Mer information på NC:s hemsida.

• **Nätverksträff om elever med PTSD och andra psykosociala problem, för lärare/skolledare inom sfi/svenska som andraspråk**
– 14 oktober i Malmö. Mer information på NC:s hemsida.

• **Nätverksträff för lärare inom Språkintröduktion**
– 21 oktober i Sundsvall. Mer information på NC:s hemsida.

• **Nätverksträff kring läs- och skrivsvårigheter/dyslexi hos vuxna invandrare**
– 27 oktober i Umeå. Mer information på NC:s hemsida.

• **Nätverksträff för lärare som arbetar med asylsökande och nyanlända barn**
– 31 oktober - 1 november i Skellefteå. Mer information på NC:s hemsida.

• **Nätverksträff för lärare och skolledare i kommuner med liten sfi-verksamhet**
– 16 november i Falköping. Mer information på NC:s hemsida.

• **Nätverksträff för lärare i svenska som andraspråk i gymnasieskolan**
– i november i Stockholm. Mer information på NC:s hemsida.

• **Seminarie serie om alfabetisering Ömsesidig respekt, meningsfullhet och användbarhet, delaktighet och medansvar. Att arbeta med lågutbildade deltagare i sfi-utbildningen.**
– Dag 1: 21 oktober
– Dag 2: 18 november
– Dag 3: mars 2012
Samtliga träffar i Stockholm. Mer information på NC:s hemsida.

• **Med svenska språket som redskap för akademiska studier** – Hur möter högskolan internationella studenters behov? En konferens om högskolans internationalisering arrangerad av Institutionen för nordiska språk vid Stockholms universitet och Svenska institutet. Se www.nordiska.su.se.
Tid: 23-24 september 2011
Plats: Stockholms universitet

SYMPOSIUM 2012

Nationellt centrum:s sjätte symposium äger rum i Stockholm den 4-5 oktober 2012. Temat kommer att vara *Lärarrollen i svenska som andraspråk*. Vilka frågor skulle du vilja att vi belyser på symposiet? Vilka föreläsare vill du att vi bjuder in? Mejla dina förslag till oss på: info@andrasprak.su.se

NY BOK: GREPPA SPRÅKET – ÄMNESDIDAKTISKA PERSPEKTIV PÅ FLERSPRÅKIGHET

Denna översikt är skriven av Nationellt centrum för svenska som andraspråk på uppdrag av Skolverket. Boken riktar sig till lärare i alla ämnen och tar särskilt upp frågor som rör ämnesundervisningen i grundskolan och gymnasieskolan. Didaktiska perspektiv på flerspråkighet presenteras, liksom arbetssätt och modeller som kan stärka flerspråkiga elevers dubbla inlärningsprocesser. Boken, som är i pocketformat, kan laddas ner eller beställas (30 kronor) från Skolverkets webbplats, www.skolverket.se, under Publikationer.

STÖDMATERIAL TILL GYMNASIESKOLANS INTRODUKTIONS-PROGRAM

Skolverket har arbetat fram ett stödmaterial som tar upp bestämmelser som styr de fem nya introduktionsprogrammen, inklusive Språkintröduktion. Stöd materialet innehåller dessutom ett antal reportage om olika skolhuvudmäns planering och genomförande av dessa. Läs mer om publikationen här: www.skolverket.se, under Publikationer.

Ny TV-serie från UR

Ensamkommande flyktingbarn: Reza, Mortaza och Hadi

Missa inte UR:s nya serie som har premiär måndag 3 oktober 2011 kl 22 i SVT1. Kan ses på UR Play i sex månader efter sändning.

Målgrupp: Grundskola åk 7-9

Programlängd: 28 minuter

Efter en lång och farlig flykt kom Ali, Reza, Mortaza, Aster, Hanna, Amin och Hadi till Sverige som ensamkommande flyktingbarn. Några får stanna, andra inte. Vi följer sju unga människor som lämnat allt.

De afghanska killarna Reza och Mortaza har varit i Sverige i tre veckor när vi träffar dem första gången. De drömmer om ett tryggt och bättre liv, men kommer de att få stanna i Sverige? Vi möter även iranske Hadi. Han blev fängslad och torterad som 16-åring, och det var hans egen pappa som anmälde honom till polisen. Minnena från tortyr och flykt plågar honom ständigt, men musiken, vännerna och skolan hjälper honom att må bra. Del 1 av 4.

Sök program från UR på www.ur.se

Nationellt centrum för svenska som andraspråk vid Institutionen för språkdidaktik söker

Projektledare

med ansvar för insatser i svenska som andraspråk inom gymnasieskolan och vuxenutbildningen

Vikariat 100% under 6 månader,
med möjlighet till förlängning.

Se vidare: www.su.se/ledigaanstallningar

> Teknisk/administrativ personal

Nationellt centrum för
svenska som andraspråk

Stockholms
universitet

B

Utsikt från Ersta konferens, där vi har styrelsemöte.